DOI:10.17951/f.2022.77.319-352

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. LXXVII SECTIO F 2022

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

KRZYSZTOF KRÓLCZYK
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0923-0940
krolczyk@amu.edu.pl

Tadeusz Siuta – historyk starożytności ze Lwowa[*]

Tadeusz Siuta – Historian on Antiquity from Lwów (Lviv)

ABSTRAKT

Niniejszy tekst został poświęcony Tadeuszowi Siucie (1913–1978), polskiemu historykowi starożytności ze Lwowa. Tadeusz Siuta studiował historię i filologię klasyczną na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie (UJK). Po ukończonych studiach został asystentem przy katedrze historii starożytnej UJK. Jego karierę naukową przerwał wybuch II wojny światowej i radziecka okupacja Lwowa. Aresztowany w grudniu 1939 roku, został zesłany do łagrów. Po zwolnieniu w 1941 roku, wstąpił do II Korpusu Polskiego. Z uwagi na włączenie rodzinnego Lwowa do Związku Radzieckiego pozostał na emigracji, najpierw we Włoszech, następnie w Argentynie, a ostatecznie w Stanach Zjednoczonych, gdzie aktywnie włączył się w życie polskiego wychodźstwa.

Słowa kluczowe: Tadeusz Siuta; historia starożytna; Uniwersytet Jana Kazimierza; Lwów; polska emigracja

* Artykuł jest zmienioną i znacząco rozszerzoną wersją publikacji poświęconej Tadeuszowi Siucie, która ukazała się w 2021 roku w języku niemieckim w księdze pamiątkowej ofiarowanej Profesorowi Leszkowi Mrozewiczowi. Zob. K. Królczyk, *Tadeusz Siuta – ein vergessener Althistoriker aus Lemberg (Lwów)*, [w:] *Antiquitas Aeterna: Classical Studies Dedicated to Leszek Mrozewicz on His 70th Birthday*, eds. K. Balbuza, M. Duch, Z. Kaczmarek, K. Królczyk, A. Tatarkiewicz, Wiesbaden 2021, s. 175–184. Celem niniejszej, poszerzonej edycji tekstu niemieckojęzycznego jest przybliżenie postaci Tadeusza Siuty czytelnikowi w Polsce.

Przedwojenny Lwów wraz z tamtejszym uniwersytetem, który w 1919 roku otrzymał oficjalną nazwę Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie (UJK)[1], stanowił jeden z największych ośrodków studiów historycznych w ówczesnej Polsce[2]. Na lwowskiej *Alma Mater* wykładali wybitni specjaliści w zakresie historii starożytnej, którzy cieszyli się zasłużonym uznaniem w kraju i poza jego granicami, a ich nazwiska zapisały się złotymi zgłoskami w dziejach polskich badań nad antykiem[3]. Wspomnieć tu trzeba choćby takich badaczy jak Ludwik Ćwikliński[4], Stanisław Witkowski[5], Mojżesz Schorr[6], Ryszard Ganszyniec (Gansiniec)[7], Kazimierz Za-

---

[1] W badaniach nad dziejami Uniwersytetu Lwowskiego/Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie nadal zachowuje swoje znaczenie fundamentalna praca z końca XIX wieku, oparta na bogatym materiale źródłowym: L. Finkel, S. Starzyński, *Historya Uniwersytetu Lwowskiego*, t. 1–2, Lwów 1894. Z nowszych opracowań zob. m.in. J. Draus, *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie 1918–1946. Portret kresowej uczelni*, Kraków 2007; *Academia militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, red. A. Redzik, Kraków 2017; H. Ditchen, *Geschichte der Universität Lemberg zwischen Absolutismus, Totalitarismus und Nationalfragen*, Berlin 2018.

[2] Na ten temat zob. zwłaszcza: R.V. Lavretskyy, *Istorychna osvita ta nauka u Lvivskomu universyteti v 1918–1939 rokakh*, Lviv 2000 (maszynopis dysertacji doktorskiej); J. Pisulińska, *Lwowskie środowisko historyczne w okresie międzywojennym (1918–1939)*, Rzeszów 2012; A. Toczek, *Lwowskie środowisko historyczne i jego wkład w kulturę książki i prasy (1860–1918)*, Kraków 2013; J. Maternicki, *Złote lata historiografii polskiej we Lwowie*, Rzeszów 2015; *Istoriya ta istoryky u Lvivskomu universyteti: traditsiyi ta suchasnist 1661–2015 (do 75-littya stvorennya istorychnoho fakultetu)*, red. L. Zashkilnyak, P. Serzhenga, Lviv 2015; *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie do 1939 r.*, red. J. Maternicki, J. Pisulińska, L. Zaszkilniak, Rzeszów 2016.

[3] Tematowi badań nad starożytnością we Lwowie przed rokiem 1939 poświęciłem m.in. następujące opracowania: K. Królczyk, *Polscy badacze starożytności na Uniwersytecie Lwowskim (1873–1939) – szkic do portretu*, [w:] *Haec mihi in animis vestris templa. Studia Classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki*, eds. P. Berdowski, B. Blahaczek, Rzeszów 2007, s. 23–46; idem, *Historia starożytna na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w okresie międzywojennym*, [w:] *Istoriya ta istoryky u Lvivskomu universyteti…*, s. 122–132; idem, *Historia starożytna*, [w:] *Historia w Uniwersytecie Lwowskim…*, s. 177–201.

[4] Ludwik Ćwikliński (1853–1942) – filolog klasyczny, studiował na Uniwersytecie Wrocławskim i na Uniwersytecie Berlińskim; profesor uniwersytetów we Lwowie (1876–1902), w Wilnie (1920) i Poznaniu (profesura honorowa); minister oświaty monarchii austro-węgierskiej (1917–1918); jeden z założycieli (Polskiego) Towarzystwa Filologicznego. Por. idem, *Ludwik Ćwikliński – profesor filologii klasycznej na Uniwersytecie Lwowskim*, [w:] *Przedwojenny Lwów i jego uczeni. Sylwetki – działalność naukowa – osiągnięcia*, red. P. Brzegowy, S. Dorocki, Kraków 2016, s. 87–114.

[5] Stanisław Witkowski (1866–1950) – filolog klasyczny, studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, w Berlinie i Getyndze; w 1898 roku habilitował się na Uniwersytecie Lwowskim. Od 1902 roku profesor Uniwersytetu we Lwowie. Jeden z najwybitniejszych polskich badaczy antyku. Zmarł w Warszawie, tam też pochowany. Zob. idem, *Stanisław Witkowski (1866–1950)*, http://stowarzyszeniehistorykowstarozytnosci.edu.pl/portfolio/stanislaw-witkowski (dostęp: 14.08.2022).

[6] Mojżesz Schorr (1874–1941) – specjalista w zakresie historii państw starożytnego Bliskiego Wschodu oraz dziejów Żydów w Polsce; profesor Uniwersytetu Lwowskiego i Uniwersytetu Warszawskiego. Więcej na jego temat zob. W. Wierzbieniec, *Mojżesz Schorr (1874–1941)*, [w:] *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX w.*, red. J. Maternicki, Rzeszów 2007, s. 399–420.

[7] Ryszard Ganszyniec (1888–1958) – wybitny filolog klasyczny, profesor uniwersytetów w Warszawie, Poznaniu, Lwowie, Wrocławiu i Krakowie; po wojnie używał nazwiska Gansiniec.

krzewski[8], by ograniczyć się do postaci najbardziej znanych. Równocześnie jednak z UJK związani byli również historycy, którzy – z różnorakich przyczyn, z reguły od nich niezależnych – nie zdołali zapewnić sobie trwałego miejsca w historii polskiej nauki. Jednemu z nich, Tadeuszowi Siucie, swego czasu doskonale zapowiadającemu się uczonemu, a dziś praktycznie już zapomnianemu, poświęcę uwagę w niniejszych rozważaniach[9]. Wydaje się bowiem, że jego sylwetka wciąż warta jest przypomnienia.

Tadeusz Siuta urodził się 10 maja 1913 roku we Lwowie w domu przy ulicy Na Bajkach 17 (dziś ulica Kijowska [Kyyivska/Київська])[10]. Jego ojcem był Marcin Siuta, oficer Wojska Polskiego[11], a matką Stanisława Feliksa z domu Decowska[12]. W dniu 12 listopada 1913 roku został ochrzczony w kościele św. Marii Magdaleny; na chrzcie nadano mu dwa imiona – Tadeusz Stanisław (przy czym w okresie późniejszym drugiego z nich nie używał)[13]. W latach 1923–1931 przyszły uczony uczęszczał do IV Gimnazjum im. Jana Długosza we Lwowie. Szkoła ta powstała w 1876 roku, a od 1890 roku mieściła się w nowo zbudowanym okazałym gmachu przy ówczesnej ulicy Józefa Nikorowicza (dziś ulica Profesorska

---

Szerzej na jego temat zob. R[adość] Gansiniec, *Biografie rodziców*, [w:] *Nowy adres Wrocław 1946–1948. Korespondencja Ryszarda i Zofii Gansińców*, red. R[adość] Gansiniec, K. Królczyk, Warszawa 2020, s. 272–294.

[8] Kazimierz Zakrzewski (1900–1941) – historyk starożytności, docent UJK; od 1935 roku profesor bizantynistyki na Uniwersytecie Warszawskim. Zob. K. Królczyk, *Kazimierz* Zakrzewski *(1900–1941)*, [w:] *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX w.*, red. J. Maternicki, P. Sierżęga, L. Zaszkilniak, t. 2, Rzeszów 2014, s. 551–564; *Kazimierz Zakrzewski. Historia i polityka*, red. M. Dąbrowska, Warszawa–Łódź 2015.

[9] Przy pisaniu niniejszego tekstu niezwykle cenna była pomoc, której piszącemu te słowa udzielił Pan Michał Rybicki z Sopotu, siostrzeniec Tadeusza Siuty, który przekazał mi szereg cennych informacji i dokumentów dotyczących lwowskiego historyka. W tym miejscu składam Mu wyrazy najserdeczniejszych podziękowań.

[10] Informacje na temat daty urodzenia oraz rodziców Tadeusza Siuty zaczerpnięto z akt osobowych (głównie z odpisu aktu urodzenia oraz z *curriculum vitae*), przechowywanych obecnie w zbiorach Państwowego Archiwum Województwa Lwowskiego we Lwowie (Derzhavnyy arkhiv Lvivskoyi oblasti [Державний архів Львівської області], dalej: DALO), zespół (*fond*) 26, seria (*opys*) 5, jednostka (*sprava*) 1849 (akta osobowe Tadeusza Siuty), ark. 8 (odpis aktu urodzenia Tadeusza Siuty) i ark. 10 (*curriculum vitae*).

[11] Niestety, nie udało się ustalić dokładnej daty urodzenia i zgonu Marcina Siuty. Wiemy natomiast, że jego rodzicami byli Marcin i Maria (z domu Walczyk) Siutowie. W chwili zawierania związku małżeńskiego w 1910 roku miał 32 lata, co oznaczałoby, że przyszedł na świat około 1878 roku. Dokument poświadczający zawarcie ślubu przez Marcina Siutę znajduje się w zbiorach Michała Rybickiego.

[12] Córka Józefa i Marii z domu Łuczyńskiej (1865–1944) Decowskich; urodziła się w 1888 roku, zmarła w 1939 roku we Lwowie; pochowana została na lwowskim Cmentarzu Janowskim (pole nr 6). Zob. B. Patlewicz, R. Tomczyk, *Cmentarz Janowski we Lwowie. Polskie dziedzictwo narodowe*, t. 2, Szczecin 2017, s. 266, 270.

[13] DALO, Akta osobowe Tadeusza Siuty, ark. 8.

[Професорська]), zlokalizowanym w bezpośrednim sąsiedztwie Politechniki Lwowskiej[14].

Warto w tym miejscu odnotować, że gimnazjum, w którym pobierał nauki młody Tadeusz Siuta, cieszyło się we Lwowie bardzo dobrą opinią. Znane było z wysokiego poziomu nauczania, a także z faktu, że do grona pedagogicznego należeli profesorowie posiadający niejednokrotnie znaczący dorobek naukowy. W kontekście niniejszych rozważań nie bez znaczenia jest fakt, że byli wśród nich również znakomici znawcy czasów starożytnych. W momencie, w którym Tadeusz Siuta rozpoczynał swoją naukę w gimnazjum, funkcję dyrektora szkoły pełnił filolog klasyczny dr Wincenty Śmiałek[15], uczeń wybitnego latynisty Kazimierza Morawskiego[16]. W 1929 roku, po przejściu W. Śmiałka na emeryturę, zastąpił go dr Emil Urich, wytrawny filolog klasyczny, a dodatkowo – od 1931 roku – lektor języka łacińskiego na UJK, na którego zajęcia Tadeusz Siuta będzie później uczęszczał[17]. Na przełomie lat 20. i 30. XX wieku do grona nauczycieli Gimnazjum im. Jana Długosza należeli ponadto cenieni we Lwowie filologowie klasyczni: Stanisław Pilch[18], Jan Szczepański[19]

---

[14] Historię IV Gimnazjum we Lwowie (do 1928 roku) podaje W. Kucharski, *Przegląd historyczny 50-lecia Gimnazjum IV. im. Jana Długosza we Lwowie*, [w:] *Księga pamiątkowa 50-lecia Gimnazjum im. Jana Długosza we Lwowie*, red. W. Kucharski, Lwów 1928, s. 7–120. Zob. także: *IV (czwarte) Państwowe Liceum i Gimnazjum im. Jana Długosza we Lwowie (nr 562) (lata szkolne: 1879/80–1938/39)*, oprac. J. Kowalczuk, t. 1–4, Kraków 2007. Patron ulicy, Józef Nikorowicz (1827–1890), był polskim kompozytorem pochodzenia ormiańskiego, związanym ze Lwowem i wschodnią częścią ówczesnej Galicji.

[15] Wincenty Śmiałek (1863–1943) – filolog klasyczny i archeolog, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (gdzie był uczniem Kazimierza Morawskiego) i Uniwersytetu Wiedeńskiego; wieloletni dyrektor IV Gimnazjum we Lwowie. Zob. W. Hahn, *Wincenty Śmiałek*, „Pamiętnik Literacki" 1946, t. 36, z. 3–4, s. 341–343.

[16] Kazimierz Morawski (1852–1925) – wybitny filolog klasyczny i historyk starożytności, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; jeden z twórców polskiej szkoły filologicznej. Por. ostatnio: *Kazimierz Morawski (1852–1925) w służbie nauki i narodu*, red. R.M. Zawadzki, S. Stabryła, Kraków 2008.

[17] Emil Urich (1885–1942) – filolog klasyczny, absolwent Uniwersytetu Lwowskiego. Por. E. Urich, *Autobiografia*, [w:] *Badacze świata starożytnego. Biogramy uczonych z archiwum profesora Ryszarda Gansińca*, red. R[adość] Gansiniec, K. Królczyk, (w opracowaniu; tekst *Autobiografii* sporządzony w języku ukraińskim); J. Draus, *op. cit.*, s. 138. Zob. również Aneks do niniejszego tekstu.

[18] Stanisław Pilch (1882–1945) – filolog klasyczny i historyk starożytności; doktorat uzyskał na Uniwersytecie Lwowskim; nauczyciel gimnazjalny we Lwowie, wykładowca UJK. Zob. Z. Gansiniec, *Pilch Stanisław (1882–1945)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 26, Wrocław 1981, s. 243–244.

[19] Jan Szczepański (1873–1934) – filolog klasyczny, nauczyciel gimnazjalny; w latach 1930–1933 lektor języka łacińskiego na UJK; autor *Kultury klasycznej w zarysie* (Lwów–Warszawa–Kraków 1927). Zob. W. Kucharski, *Jan Szczepański*, „Kwartalnik Klasyczny" 1934, t. 8, z. 2, s. 167–171.

i Mikołaj Szczerbański[20], którzy również byli wykładowcami lwowskiej *Alma Mater*. Jeszcze wcześniej w gimnazjum tym nauczali uznani filologowie: Bronisław Kruczkiewicz[21], Michał Jezienicki[22], Bonawentura Graszyński[23], Władysław Chodaczek[24] i Marian Golias[25], a także znany filozof Władysław Witwicki, autor przekładów dzieł Platona na język polski[26].

Niewątpliwie charakter szkoły i atmosfera panująca w IV Gimnazjum sprzyjały rozbudzaniu w uczniach zainteresowań czasami starożytnymi. Za taką tezą przemawia fakt, że wśród absolwentów tej szkoły byli również – obok bohatera niniejszego tekstu – tacy wybitni znawcy antyku jak: Jan Parandowski[27], Ignacy Wieniewski[28], Jan Smereka[29] czy Bronisław Biliński[30], kolega z klasy Tadeusza

---

[20] Mikołaj Szczerbański (1882–1951) – filolog klasyczny (uczeń Stanisława Witkowskiego i Bronisława Kruczkiewicza), filozof i archeolog; absolwent Uniwersytetu Lwowskiego. Szerzej na jego temat zob. R[yszard] Gansiniec, *Notatki lwowskie 1944–1946*, red. R[adość] Gansiniec, K. Królczyk, Warszawa 2020.

[21] Bronisław Kruczkiewicz (1849–1918) – filolog klasyczny; absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; od 1888 roku do śmierci profesor Uniwersytetu Lwowskiego, rektor Uniwersytetu w latach 1900–1901. Zob. J. Skowrońska, *Kruczkiewicz Bronisław Ignacy (1849–1918)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970, s. 382–383.

[22] Michał Jezienicki – filolog klasyczny; studiował we Lwowie, Paryżu i Berlinie; po habilitacji uzyskanej w 1895 roku przez pewien czas był docentem Uniwersytetu Lwowskiego. Zob. K. Królczyk, *Michał Jezienicki (1859–1935)*, http://stowarzyszeniehistorykowstarozytnosci.edu.pl/portfolio/michal-jezienicki (dostęp: 14.08.2022).

[23] Bonawentura Graszyński (1859–1922) – filolog klasyczny; nauczyciel w gimnazjach wschodniej Galicji; po odzyskaniu przez Polskę niepodległości lektor języka greckiego na Uniwersytecie Poznańskim; autor dramatów pisanych językiem starogreckim. Por. M. Kozłowski, *Zapomniany poeta grecki – Bonawentura Graszyński (1859–1922)*, „Nowy Filomata" 2015, nr 19, s. 94–98.

[24] Władysław Chodaczek (1884–1944) – filolog klasyczny; nauczyciel gimnazjów w Galicji Wschodniej (głównie we Lwowie); lektor UJK. Biogram W. Chodaczka zachował się w archiwum domowym Ryszarda Gansińca we Wrocławiu (obecnie jest przygotowywany do druku przez Radość Gansiniec oraz piszącego te słowa).

[25] Marian Golias (1887–1966) – filolog klasyczny; autor podręczników do łaciny i greki; lektor języka greckiego na UJK; po wojnie – profesor Uniwersytetu Łódzkiego. Zob. S. Oświecimski, *Doc. dr Marian Golias*, „Meander" 1970, t. 25, nr 6, s. 295–298.

[26] Władysław Witwicki (1878–1948) – wybitny filozof; absolwent uniwersytetów we Lwowie, Wiedniu i Lipsku; nauczyciel w lwowskich gimnazjach; wykładowca Politechniki Lwowskiej; długoletni profesor Uniwersytetu Warszawskiego. Zob. *A. Nowicki, Witwicki, Warszawa 1982.*

[27] Jan Parandowski (1895–1978) – filolog klasyczny i archeolog; absolwent UJK, znany literat i tłumacz, popularyzator antyku w Polsce. Zob. np. I. Parandowska, *Dzień Jana*, Warszawa 1983.

[28] Ignacy Wieniewski (1896–1986) – doktor filologii klasycznej, eseista i tłumacz; przez krótki czas asystent na UJK (1921–1923); po wojnie – na emigracji w Londynie. Zob. M. Szarmach, *Profesor Ignacy Wieniewski (1896–1986)*, „Meander" 1987, t. 42, nr 9–10, s. 465–472.

[29] Jan Piotr Smereka (1895–1943) – filolog klasyczny; po uzyskaniu w 1936 roku habilitacji był docentem UJK. Zob. Red., *Smereka Jan Piotr (1895–1943)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 39, Warszawa–Kraków1999–2000, s. 200–201.

[30] Bronisław Biliński (1913–1996) – filolog klasyczny; studiował na UJK; asystent tamże; od 1951 roku profesor Uniwersytetu we Wrocławiu, od 1954 roku – Uniwersytetu Warszawskiego,

Siuty[31]. Dwaj ostatni z wymienionych, po ukończeniu we Lwowie studiów w zakresie filologii klasycznej i po uzyskaniu doktoratu, zasilili szeregi kadry naukowej UJK; przez krótki czas asystentem na UJK był również Ignacy Wieniewski.

Jak można wywnioskować z drukowanych cyklicznie sprawozdań dyrekcji z działalności gimnazjum, Tadeusz Siuta należał do grona „chlubnie uzdolnionych" uczniów tej szkoły[32]. W dniu 20 maja 1931 roku zdał egzamin maturalny z ogólnym wynikiem dobrym[33], a we wrześniu tego samego roku wstąpił na Wydział Humanistyczny UJK[34]. Przedmiotem jego studiów zostały historia starożytna i filologia klasyczna[35]. Na lwowskiej *Alma Mater* przyszły historyk słuchał wykładów takich sław nauk o starożytności jak: Konstanty Chyliński[36], Kazimierz Zakrzewski[37], Ryszard Ganszyniec (Gansiniec)[38], Stanisław Witkowski[39], Jerzy Kowalski[40] i Edmund Bulanda[41]. Uczęszczał ponadto na zajęcia prowadzone przez specjalistów od innych epok historycznych, których tematyka nie dotyczyła co prawda dziejów antycznych, ale wykłady te znakomicie poszerzały horyzonty

a od 1957 roku – kierownik Stacji Naukowej PAN w Rzymie. Zob. J. Ślaski, *Bronisław Biliński (1913–1996)*, „Przegląd Humanistyczny" 1997, nr 6, s. 87–93.

[31] Por. *Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum IV im. Jana Długosza we Lwowie za rok szkolny 1930/31*, Lwów 1931, s. 22.

[32] *Sprawozdanie Dyrekcji Gimnazjum im. Jana Długosza we Lwowie za rok szkolny 1925/1926*, Lwów 1926, s. 13, 15.

[33] *Ibidem*, s. 14.

[34] Indeks uniwersytecki („książeczka legitymacyjna") Tadeusza Siuty został wystawiony dnia 26 września 1931 roku, po czym w dniu 11 grudnia tego roku podpisany przez rektora UJK Seweryna Krzemieniewskiego (1871–1945) oraz dziekana Wydziału Humanistycznego Władysława Podlachę (1875–1951). Dokument znajduje się dziś w zbiorach Michała Rybickiego, siostrzeńca lwowskiego historyka.

[35] DALO, Akta osobowe Tadeusza Siuty, ark. 10.

[36] Konstanty Chyliński (1881–1939) – absolwent i późniejszy docent Uniwersytetu Petersburskiego; uczeń m.in. Tadeusza Zielińskiego (1859–1944) oraz Michaiła I. Rostowcewa (1870–1952); po I wojnie światowej profesor historii starożytnej najpierw na Uniwersytecie w Lublinie, a następnie we Lwowie. Na jego temat zob. ostatnio: J. Pisulińska, *Konstanty Chyliński – profesor historii starożytnej na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie (1921–1939)*, [w:] *Znani i nieznani międzywojennego Lwowa. Studia i materiały*, red. M. Przeniosło, L. Michalska-Bracha, Kielce 2007, s. 25–34; K. Królczyk, *Konstanty Chyliński (1881–1939)*, [w:] *Złota księga historiografii lwowskiej…*, t. 2, s. 345–364.

[37] Zob. przypis 8.

[38] Zob. przypis 7.

[39] Zob. przypis 5.

[40] Jerzy Kowalski (1893–1948) – filolog klasyczny, profesor UJK we Lwowie do 1944 roku, następnie na Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (1944–1945); od 1945 roku we Wrocławiu. Por. B. Biliński, *Jerzy Kowalski 1893–1948. Życie i prace*, „Eos" 1948–1949, nr 43, s. 3–45.

[41] Edmund Bulanda (1882–1951) – profesor archeologii klasycznej na Uniwersytecie we Lwowie; po wojnie osiadł we Wrocławiu. Zob. J. Draus, *op. cit.*, s. 227–228.

dobrze zapowiadającego się przyszłego uczonego[42]. Byli to m.in. Adam Szelągowski[43], Stanisław Zakrzewski[44] i Teofil Modelski[45]. Do uniwersyteckich mistrzów Tadeusza Siuty należeli też historyk literatury i oświaty Stanisław Łempicki[46] oraz filozof Kazimierz Ajdukiewicz[47].

Na drugim roku studiów, w roku akademickim 1932/33, Tadeusz Siuta zapisał się na seminarium historii antycznej. Prowadził je wybitny znawca epoki starożytnej, wspomniany już prof. Konstanty Chyliński. Pod jego kierunkiem młody historyk doskonalił swój warsztat historyka starożytności, a przede wszystkim przygotowywał pracę magisterską, której napisanie warunkowało ukończenie studiów historycznych. Pracą tą, ostatecznie przygotowaną w 1936 roku, była rozprawa na temat Datamesa II, jednego z perskich satrapów Kapadocji, żyjącego i działającego w IV wieku przed Chr.; poświęcimy jej za chwilę nieco więcej uwagi[48]. W dniu 24 czerwca 1936 roku Rada Wydziału Humanistycznego UJK nadała Tadeuszowi Siucie stopień magistra filozofii w zakresie historii, potwierdzony stosownym dyplomem[49]. Młody badacz uzyskał go po zdaniu egzaminów z głównych zasad filozoficznych, metodyki badań historycznych, historii starożytnej i średniowiecznej (wszystkie zdał) na ocenę bardzo dobrą oraz (tym razem na ocenę dobrą) z dziejów nowożytnych i „nowoczesnych", jak również po

[42] Informacji na temat wykładowców akademickich Tadeusza Siuty we Lwowie dostarczają zapisy we wspomnianym wyżej indeksie uniwersyteckim Tadeusza Siuty. Zob. także Aneks do niniejszego tekstu.

[43] Adam Szelągowski (1873–1961) – polihistor, zajmujący się głównie epoką nowożytną, mający jednak w swoim dorobku naukowym również publikacje dotyczące starożytności; profesor Uniwersytetu Lwowskiego od 1907 roku. Osobie i działalności naukowej A. Szelągowskiego wiele publikacji poświęcił Jerzy Maternicki (np. *Adam Szelągowski (1873–1861)*, [w:] *Złota księga historiografii lwowskiej…*, s. 359–376).

[44] Stanisław Zakrzewski (1873–1936) – historyk-mediewista, profesor Uniwersytetu Lwowskiego (od 1906 roku). Zob. K. Błachowska, *Stanisław Zakrzewski (1873–1936)*, [w:] *Złota księga historiografii lwowskiej…*, s. 377–398.

[45] Teofil Emil Modelski (1881–1967) – historyk i archiwista, profesor uniwersytetów w Wilnie i we Lwowie, a po 1945 roku – we Wrocławiu. Zob. *J. Draus, op. cit., s. 250–251.*

[46] Stanisław Łempicki (1886–1947) – historyk dziejów oświaty i wychowania, od 1922 roku profesor UJK we Lwowie, a po wojnie – Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Postaci tej poświęcona jest publikacja: W. Szulakiewicz, *Stanisław Łempicki (1886–1947). Twórca lwowskiej szkoły historii wychowania*, Toruń 2012.

[47] Kazimierz Ajdukiewicz (1890–1963) – znany filozof i logik, uczeń Kazimierza Twardowskiego (1866–1938), profesor Uniwersytetu Warszawskiego, UJK we Lwowie i Uniwersytetu Poznańskiego (pełnił dwukrotnie funkcję rektora tej uczelni). Zob. K. Gan-Krzywoszyńska, P. Leśniewski, *Kazimierz Ajdukiewicz (1890–1963)*, Poznań 2016.

[48] Temat pracy podany został na dyplomie uniwersyteckim badacza. Zob. DALO, Akta osobowe Tadeusza Siuty, ark. 9 (odpis dyplomu magistra filozofii).

[49] DALO, Akta osobowe Tadeusza Siuty, ark. 9 (odpis dyplomu magistra filozofii) i ark. 10 (*curriculum vitae* Tadeusza Siuty).

przedstawieniu wspomnianej wyżej pracy magisterskiej, za którą też otrzymał ocenę bardzo dobrą.

Praca magisterska Tadeusza Siuty składała się z ośmiu rozdziałów, spisu wykorzystanych źródeł i literatury przedmiotu oraz dodatku poświęconego rodowi Farnakidów. W rozdziale pierwszym, o charakterze wprowadzającym, autor zajął się charakterystyką perskich urzędów satrapy i karanosa. Rozdział drugi został poświęcony omówieniu satrapii perskich położonych w Azji Mniejszej, natomiast rozdział trzeci – pierwszym buntom satrapów przeciw królowi perskiemu. W kolejnej części swojej pracy Tadeusz Siuta przedstawił postać Datamesa do czasów wielkiego powstania satrapów, by w rozdziale piątym omówić udział swojego bohatera w tym powstaniu. Następne rozdziały dotyczyły pochodzenia Datamesa (rozdział szósty), jego rodziny (rozdział siódmy) oraz charakterystyki Datamesa (ósmy, ostatni rozdział). Dodatek poświęcony Farnakidom miał charakter prozopograficzny i zaopatrzony był w szereg drzew genealogicznych tego rodu. Całość rękopisu pracy magisterskiej Tadeusza Siuty liczyła 94 strony tekstu głównego, 5 stron bibliografii oraz 18 stron dodatku pt. *Farnakidzi*.

Należy w tym miejscu z naciskiem podkreślić, że Tadeusz Siuta był bez wątpienia pierwszym polskim autorem, a najprawdopodobniej pierwszym historykiem starożytności w ogóle, który podjął się zadania napisania swego rodzaju biografii perskiego satrapy Datamesa, podnoszącego bunt przeciw „królowi królów" Artakserksesowi II (panował w latach 404–358 p.n.e.)[50]. Trudno bowiem uznać za pełną biografię krótkie hasło *Datames* autorstwa Walthera Judeicha umieszczone w *Real-Encyklopädie der classischen Altertumswissenschaft*[51] czy też francuski artykuł S. Reinacha pt. *Datames* z 1924 roku[52]. Również dziś opracowania dotyczące Datamesa ukazują się dość sporadycznie, choć rzecz jasna postać ta pojawia się na kartach szerszych tematycznie prac naukowych dotyczących dziejów starożytnej Persji[53]. Podobnie jak przed wojną, w czasach Tadeusza Siuty i w latach po zakończeniu wojny dominują hasła słownikowe i encyklopedyczne[54], a także artykuły[55]

[50] Musimy jednak zdawać sobie sprawę z tego, że napisanie pełnej biografii (w dzisiejszym rozumieniu tego słowa) postaci z historii antycznej nie jest właściwie możliwe. Zob. np. uwagi, które zgłasza T. Kotula (*Septymiusz Sewerus. Cesarz z Lepcis Magna*, Wrocław 1987, s. 5 i n., a zwłaszcza s. 9).

[51] W. Judeich, *Datames*, RE 1901, Bd. IV.2, col. 2224–2225.

[52] S. Reinach, *Datames*, „Revue Archéologique" 1924, vol. 20, s. 165–177.

[53] Zob. np. A.T. Olmstead, *Dzieje imperium perskiego*, Warszawa 1974, zwłaszcza s. 384 i n., 392 i n.; P. Briant, *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*, Winona Lake 2002, zwłaszcza s. 659–662.

[54] Zob. np. R. Schmitt, *Datames*, [in:] *Encyclopaedia Iranica*, vol. VII.2, 1994, s. 115–117.

[55] Zob. np. N.V. Sekunda, *Some Notes on the Life of Datames*, "Iran" 1988, vol. 26, s. 35–53; J. Daniel Bing, *Datames and Mazaeus: The Iconography of Revolt and Restoration in Cilicia*, „Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte" 1998, Bd. 47.1, s. 41–76.

oraz teksty publikowane w tzw. monografiach zbiorowych[56]. Nadal brakuje jednak odrębnej publikacji o charakterze monograficznym. Jest to zatem jeden z najważniejszych powodów, dla których jeszcze dziś warto przypomnieć dysertację autorstwa Tadeusza Siuty, powstałą na seminarium historii starożytnej na UJK w 1936 roku.

Przy pisaniu swojej pracy Tadeusz Siuta sięgnął do praktycznie wszystkich antycznych testimoniów wzmiankujących działalność Datamesa. Wykorzystał przede wszystkim przekazy Korneliusza Neposa (*Żywoty wybitnych mężów*), Ksenofonta (*Historia grecka*), Diodora Sycylijskiego (*Biblioteka historyczna*) i Poliajnosa (*Podstępy wojenne*), choć trzeba zaznaczyć, że dotarł również do takich tekstów źródłowych, w których pojawiły się śladowe informacje o interesującej go postaci historycznej. Polski uczony wyszedł poza utarty kanon źródeł narracyjnych, najczęściej wykorzystywanych przez ówczesnych badaczy antyku, i odwołał się w swojej pracy również do testimoniów epigraficznych i numizmatycznych. Dziś praktyka taka wydaje się nam poza wszelką dyskusją, niemniej w dwudziestoleciu międzywojennym, w warunkach raczkującej dopiero na gruncie polskim historii starożytnej[57], nie musiało to być wcale takie oczywiste. W pracy o Datamesie wykorzystany został przez Tadeusza Siutę pierwszy tom *Tituli Asiae minoris*, zawierający inskrypcje z Licji, a także opracowany przez Wilhelma Dittenbergera[58] korpus *Orientis Graeci inscriptiones selectae. Supplementum sylloges inscriptionum Graecarum* (Leipzig 1903). Jeśli chodzi o źródła numizmatyczne, to autor *Datamesa* przywoływał je „z drugiej ręki", za pośrednictwem opracowań Josefa Marquarta[59] i Karla Juliusa Belocha[60]. Fakt, że Tadeusz Siuta przy pisaniu swojej monografii sięgnął też do świadectw inskrypcji i monet,

---

[56] Zob. np. J. Wiesehöfer, *Tarkumuwa und das Farnah*, [w:] *A Persian Perspective. Essays in Memory of Helen Sancici-Weerdenburg*, eds. W. Henkelman, A. Kuhrt, Leiden 2003, s. 173–185.

[57] Historia starożytna jako odrębna dyscyplina naukowa wykształciła się na gruncie polskim dopiero po zakończeniu I wojny światowej. Wtedy też powstały pierwsze katedry historii starożytnej na uniwersytetach w Polsce (Lublin – 1919, Poznań – 1919, Lwów – 1921, Kraków – 1922, Warszawa – 1922). Szerzej na ten temat zob. K. Królczyk, *Historia starożytna w II Rzeczypospolitej*, [w:] *Historiografia II Rzeczypospolitej*, red. J. Maternicki, M. Hoszowska, J. Pisulińska, P. Sierżęga, (w druku).

[58] Wilhelm Dittenberger (1840–1906) – niemiecki filolog klasyczny i epigrafik, profesor Uniwersytetu w Halle. Zob. L.S. Cordes, H.-U. Berner, *Dittenberger, Wilhelm*, [w:] *Geschichte der Altertumswissenschaften. Biographisches Lexikon* (= *Der Neue Pauly. Supplemente*, Bd. 6), hrsg. v. P. Kuhlmann, H. Schneider, Stuttgart–Weimar 2012, col. 310–311.

[59] J. Marquart, *Untersuchungen zur Geschichte von Eran*, Bd. 1, Göttingen 1896; idem, *Untersuchungen zur Geschichte von Eran*, Bd. 2, Göttingen 1905. Josef Markwart (1864–1930; do 1922 roku używał formy nazwiska Marquart) był niemieckim historykiem i orientalistą, profesorem uniwersytetów w Lejdzie (Leiden) i Berlinie. Zob. R. Schmitt, *Markwart, Josef*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*, Bd. 16, Berlin 1990, s. 227.

[60] K.J. Beloch, *Griechische Geschichte*, Bd. 3.2: *Bis auf Aristoteles und die Eroberung Asiens*, Berlin–Leipzig 1923. Karl Julius Beloch (1854–1929) był niemieckim starożytnikiem, profesorem uniwersytetu w Rzymie. Por. K. Christ, *Karl Julius Beloch*, [w:] idem, *Von Gibbon zu Rostovtzeff. Leben und Werk führender Althistoriker der Neuzeit*, Darmstadt 1972, s. 248–285.

był najprawdopodobniej rezultatem wpływu, jaki na młodego uczonego wywarł jego mistrz uniwersytecki – prof. Konstanty Chyliński. Chyliński był z kolei, jak już wspomniano, petersburskim uczniem znakomitego rosyjskiego historyka starożytności Michaiła I. Rostowcewa[61], który w swoich pracach naukowych bodaj jako pierwszy z badaczy antyku odwoływał się na szeroką skalę do zdobyczy epigrafiki i numizmatyki. Pokazuje to zarazem, że ówczesna, przedwojenna nauka polska – jeśli chodzi o stosowane przez historyków metody badawcze – nie odbiegała zasadniczo od nauki europejskiej.

Tadeusz Siuta wykorzystał ponadto dość obszerną, wielojęzyczną i na tamte czasy prawie kompletną literaturę przedmiotu w interesującej go materii, oczywiście jak na warunki i realia jednego z przedwojennych polskich uniwersytetów, których biblioteki wówczas nie posiadały (a i dziś jest z tym niekiedy problem) w miarę aktualnego kompletu polsko- i obcojęzycznej literatury przedmiotu w poszczególnych dyscyplinach naukowych. Co symptomatyczne, współcześni nam historycy, zajmujący się badawczo zbliżoną tematyką, nadal w znacznej mierze odwołują się do tych samych opracowań naukowych, np. do prac Eduarda Meyera[62], Ferdinanda Justiego[63] czy Karla J. Belocha[64], które wiele lat wcześniej wykorzystywał młody uczony z UJK[65]. Trzeba dodatkowo podkreślić, że lwowski historyk nie poprzestawał na przejęciu opinii i poglądów innych autorów. Często wchodził z nimi w dyskusje i polemiki, nie wahał się również formułować własnych hipotez. Wszystko to wystawia mu jak najlepszą ocenę. Oczywiście upływ czasu i związany z nim postęp w nauce spowodowały, że niektóre kwestie (zwłaszcza te szczegółowe) pojawiające się na kartach

[61] Michaił I. Rostowcew (Михаил Иванович Ростовцев; 1870–1952; na Zachodzie znany jako Michael Rostovtzeff) – rosyjski historyk starożytności, profesor Uniwersytetu Petersburskiego (od 1908 roku); po rewolucji październikowej przebywał na emigracji politycznej, początkowo w Anglii, a ostatecznie w Stanach Zjednoczonych, gdzie uzyskał profesurę na Uniwersytecie w Yale; autor pionierskich prac, m.in. z historii gospodarczej świata starożytnego. Zob. m.in. *Skifskiy roman*, red. G.M. Bongard-Levin, Moskva 1997; N. Fichtner, *Der Althistoriker Michail Rostovtzeff. Wissenschaft und Politik im vorrevolutionären und bolschewistischen Russland (1890–1918)*, Wiesbaden 2020.

[62] E. Meyer, *Geschichte des Königreichs Pontos*, Leipzig 1879. Eduard Meyer (1855–1930) był niemieckim historykiem starożytności (rozumianej całościowo, łącznie z dziejami starożytnego Bliskiego Wschodu), profesorem uniwersytetów we Wrocławiu, Halle i Berlinie (od 1902 roku); w latach 1919–1920 był rektorem Uniwersytetu Berlińskiego; autor wielotomowej historii starożytności (*Geschichte des Altertums*). Zob. *Eduard Meyer. Leben und Leistung eines Universalhistorikers*, hrsg. v. W.M. Calder III, A. Demandt, Leiden 1990.

[63] F. Justi, *Iranisches Namenbuch*, Marburg 1895. Autor tej pracy (ur. 1837, zm. 1907) był niemieckim orientalistą, profesorem Uniwersytetu w Marburgu. Więcej na jego temat zob. *E.W.L. Justi, Justi, Ferdinand*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*, Bd. 10, Berlin 1974*, s. 703–704.*

[64] K.J. Beloch, *Griechische Geschichte*, Bd. 3.1: *Bis auf Aristoteles und die Eroberung Asiens*, Berlin–Leipzig 1922; idem, *Griechische Geschichte*, t. 3.2.

[65] Zob. np. artykuł J. Daniela Binga (*op. cit.*, s. 41–76), w którym cytowane są m.in. prace naukowe E. Meyera i K.J. Belocha, a także tekst N.V. Sekundy (*op. cit.*, s. 35–53) z odniesieniami do pracy F. Justiego. Opracowania te były wykorzystywane również przez Tadeusza Siutę.

Datamesa są dziś – w mniejszym bądź większym stopniu – zdezaktualizowane[66]. Pomimo tego tekst napisany w połowie lat 30. XX wieku przez Tadeusza Siutę z powodzeniem się broni jeszcze dzisiaj i z całą pewnością zasługuje na pamięć.

Rękopis *Datamesa* szczęśliwie ocalał z wojennej pożogi i znalazł się w rękach Jadwigi Góral (po ślubie używającej nazwiska Bazergan) z Poznania, współtowarzyszki niedoli Tadeusza Siuty na zesłaniu[67]. Przeszła ona razem z młodym lwowskim uczonym szlak z ZSRR na Bliski Wschód, a po wojnie zamieszkała w Londynie i stamtąd przesłała kopię rękopisu *Datamesa* rodzinie Tadeusza Siuty w Polsce. Wspomniana kopia znalazła się w posiadaniu Tadeusza Rybickiego (siostrzeńca lwowskiego historyka), który z kolei jakiś czas temu udostępnił ją piszącemu te słowa, co umożliwiło wydanie jej drukiem w Poznaniu w 2019 roku, po ponad 80 latach od jej napisania[68].

Po ukończeniu studiów, dzięki staraniom prof. Konstantego Chylińskiego i jednomyślnym poparciu Rady Wydziału Humanistycznego UJK[69], Tadeusz Siuta spędził cały rok akademicki 1936/37 w Italii jako stypendysta rządu włoskiego[70]. Na temat szczegółów tego pobytu nie mamy jednak bardziej szczegółowych informacji, nie licząc mocno ogólnikowego stwierdzenia samego Tadeusza Siuty, że stypendium to umożliwiło mu zapoznanie się „z krajem i kulturą Włoch"[71]. Po powrocie do Polski został zatrudniony w charakterze asystenta starszego woluntariusza (tj. niepobierającego stałego wynagrodzenia) na UJK przy kierowanej przez prof. Konstantego Chylińskiego katedrze historii starożytnej. W ówczesnych realiach zatrudnienie asystenta – po złożeniu wniosku na radę wydziału i uzyskaniu zgody grona profesorów danej jednostki uniwersyteckiej – trwało jeden rok, po czym można je było przedłużyć również na jeden rok. W przypadku Tadeusza Siuty w zbiorach archiwalnych we Lwowie zachowały się trzy takie angaże. Pierwszy z nich nosi datę 5 października 1937 roku[72], drugi – 31 sierp-

---

[66] Z kwestii bardziej znaczących należy wskazać, że w dzisiejszej nauce kwestią dyskusyjną jest to, czy w ogóle miało miejsce wspomniane przez Diodora (XV 93.1) tzw. wielkie powstanie satrapów, o którym pisze m.in. Tadeusz Siuta w swojej dysertacji (choć przecież nie tylko on, ale i większość przedwojennych oraz sporo powojennych uczonych). Część współczesnych badaczy jest przekonana, że mieliśmy do czynienia raczej z szeregiem niezależnych od siebie wystąpień zarządców satrapii przeciw królowi Artakserksesowi II niż ze skoordynowanym, wspólnym powstaniem satrapów. Sprawa nie jest jednak ostatecznie rozstrzygnięta. Zob. np. P. Briant, *op. cit.*, s. 674 i n.

[67] Jadwiga Góral urodziła się 13 sierpnia 1922 roku w Grudziądzu, zmarła 22 stycznia 2015 roku w Londynie. Pochowana została na cmentarzu na Junikowie w Poznaniu. Zob. *Nekrologi. Jadwiga Maria Góral-Bazergan*, https://www.nekrologi.net/nekrologi/jadwiga-maria-goral-bazergan/41520331?location=edward-darasz (dostęp: 25.08.2022).

[68] T. Siuta, *Datames*, wyd. K. Królczyk, Poznań 2019.

[69] DALO, zesp. 26, seria 7, jedn. 1439 (bruliony sprawozdań z posiedzeń Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu J.K. za rok akademicki 1935/36), ark. 45.

[70] DALO, Akta osobowe Tadeusza Siuty, ark. 10.

[71] *Ibidem*.

[72] *Ibidem*, ark. 5, 11, 13.

nia 1938 roku[73], a ostatni – 23 sierpnia 1939 roku[74]. Zatrudnienie Tadeusza Siuty w charakterze asystenta na UJK miało trwać przynajmniej do 31 sierpnia 1940 roku[75]; z wiadomych względów tak się jednak nie stało. Wiemy ponadto, że wnioski Tadeusza Siuty o zatrudnienie jako asystenta przy katedrze historii starożytnej zostały przyjęte przez Radę Wydziału Humanistycznego UJK jednomyślnie[76].

Jako asystent na UJK zajmował się przygotowywaniem kolejnych prac naukowych, w tym zapewne także swojej dysertacji doktorskiej. Być może miała to być praca poświęcona elementom hellenistycznym w cywilizacji Azji Mniejszej, jak utrzymują niektórzy autorzy[77], niemniej musimy od razu zaznaczyć, że zachowane materiały źródłowe nie pozwalają na potwierdzenie tej informacji. Co więcej, nie pozwalają również, w żadnym wypadku, na potwierdzenie wyrażanej niekiedy hipotezy, jakoby Tadeusz Siuta uzyskał doktorat przed wojną (do 1939 roku historyk jest w nich zawsze tytułowany magistrem)[78] czy wręcz że był docentem na UJK[79].

Jeśli chodzi o publikacje naukowe Tadeusza Siuty, to należy podkreślić, że młody historyk ze Lwowa był autorem krótkich zapisków bibliograficznych zamieszczonych w „Kwartalniku Historycznym", tj. znanym i cenionym periodyku wydawanym przez Polskie Towarzystwo Historyczne. W 1938 roku umieścił na jego łamach krótkie opisy (mające po części charakter niewielkich recenzji) książki Zdzisława Zmigrydera-Konopki pt. *Le querrier de Capestrano* (Lwów 1938) oraz najnowszego tomu *Bibliografii historii starożytnej*, wydawanej przez historyków związanych z warszawskim ośrodkiem historycznym; był też autorem

[73] *Ibidem*, ark. 16, 21–22.

[74] *Ibidem*, ark. 23–24.

[75] *Ibidem*.

[76] *Ibidem*, ark. 12; DALO, zesp. 26, seria 7, jedn. 1581 (odpisy sprawozdań z posiedzeń Wydziału Humanistycznego UJK za rok akademicki 1938/1939), ark. 68, 74 *verso*.

[77] Zob. J. Cisek, *Piłsudczycy za Oceanem*, „Sowiniec" 2001, nr 19, s. 81; K. Langowski, *„O honor i sztandar, który nas skupia". Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce (1943–2013)*, Warszawa 2000, s. 23, przypis 38. W obu tych publikacjach podano wręcz dokładny tytuł tej pracy: *Elementy hellenistyczne w cywilizacji Azji Mniejszej*, a J. Cisek informuje dodatkowo, że Tadeusz Siuta uzyskał doktorat w 1938 roku. Zob. także kolejny przypis.

[78] Informacja o uzyskaniu przez Tadeusza Siutę doktoratu jest błędna – wszystkie zachowane przedwojenne materiały źródłowe, zarówno drukowane (zob. np. „Eos" 1939, t. 40, z. 2, s. 1, 12), jak i pozostające w archiwach lwowskich, jednoznacznie wskazują, że jeszcze latem 1939 roku Tadeusz Siuta tytułował się magistrem. Por. DALO, zesp. 26, seria 7, jedn. 1616 (sprawozdania dziekanatu i katedr za lata 1938–1939), ark. 83. Nie jest znane źródło tej nieprawdziwej informacji, powtarza się jednak ona wielokrotnie w okresie powojennym.

[79] Por. m.in. I. Morawski, *Nieprzejednany*, „Nowy Dziennik (Nowy Jork)", 8–9.07.1978, s. 4. Zob. także np. nekrolog Tadeusza Siuty, który na łamach londyńskich „Wiadomości" (1978, nr 34(1690), s. 4) zamieścili jego przyjaciele z okresu włoskiego (Józef Fryd i Władysław Wąchała), jak również nekrologi przechowywane w zbiorach Archiwum Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce (zespół 154, sygn. 920). Docentem nazywał też Tadeusza Siutę w *Autobiografii na cztery ręce* Jerzy Giedroyc (oprac. K. Pomian, Warszawa 1999, s. 134).

opublikowanego w tym samym tomie periodyku wykazu najnowszych prac naukowych z dziedziny archeologii i historii starożytnej, które ukazały się w Polsce i poza jej granicami w latach 1937 i 1938[80]. Przyjęcie Tadeusza Siuty do grona współpracowników „Kwartalnika Historycznego" było dlań bez wątpienia wielkim wyróżnieniem. Pomimo tego nie należał Polskiego Towarzystwa Historycznego, którego organem był – jak wspomniano – „Kwartalnik Historyczny", gdyż jego nazwisko nie pojawia się na drukowanych listach członków stowarzyszenia. Zajęć dydaktycznych na uniwersytecie lwowskim, sądząc z wydawanych drukiem spisów wykładów na UJK, nie prowadził. Za to z całą pewnością – jako najmłodszy asystent i zarazem ulubiony uczeń prof. Konstantego Chylińskiego[81] – pomagał swojemu mistrzowi w szeregu prac związanych z normalnym funkcjonowaniem katedry historii starożytnej. Wspólnie mieli również odbyć podróż naukową do Grecji, o której brak jest jednak jakichś bliższych informacji[82].

W dniu 5 lutego 1939 roku zmarł prof. Konstanty Chyliński, uniwersytecki mistrz i opiekun Tadeusza Siuty. Na uroczystym posiedzeniu Koła Lwowskiego Polskiego Towarzystwa Filologicznego, które odbyło się w pomieszczeniach Zakładu Historii Starożytnej UJK w dniu 4 kwietnia 1939 roku, mgr Tadeusz Siuta wystąpił ze wspomnieniami dotyczącymi stosunku Konstantego Chylińskiego do uczniów[83]. Przekazał też napisany własnoręcznie przez Konstantego Chylińskiego życiorys, będący w jego posiadaniu, docentowi Janowi Smerece, który przygotowywał artykuł o zmarłym profesorze dla czasopisma „Eos"[84]. Brał ponadto udział w porządkowaniu dokumentów dotyczących zakładu i osobistych papierów zmarłego prof. Konstantego Chylińskiego[85].

Pomimo nieoczekiwanej śmierci swojego mistrza, młody uczony, zgodnie z podpisanym wcześniej angażem, pozostał przy katedrze historii starożytnej lwowskiego uniwersytetu. Sprostować w tym miejscu musimy mylną informację pojawiającą się często w literaturze przedmiotu, jakoby Tadeusz Siuta po śmierci prof. Konstantego Chylińskiego w lutym 1939 roku został jego następcą

---

[80] T. S[iuta], *II. Dzieje starożytne*, „Kwartalnik Historyczny" 1938, nr 52, s. 757–758. Por. A. Gąsiorowski, *Nad bibliografią zawartości „Kwartalnika Historycznego" za lata 1887–2004*, „Kwartalnik Historyczny" 2010, nr 117, s. 111.

[81] Mogły o tym świadczyć np. widokówki, wysyłane systematycznie przez prof. Konstantego Chylińskiego swojemu asystentowi (informacja uzyskana od Michała Rybickiego); zbiór tych widokówek niestety się nie zachował.

[82] Informacja przekazana mi przez Michała Rybickiego. Por. W. Wichnera, *Dawna kolekcja monet profesora Konstantego Chylińskiego na tle przedwojennego ruchu numizmatycznego we Lwowie*, Kraków 2019 (niepublikowana praca magisterska napisana w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie), s. 126, 131 (za udostępnienie pracy w tym miejscu dziękuję jej Autorowi).

[83] J. Smereka, *Śp. profesor Konstanty Chyliński*, „Eos" 1939, t. 40, z. I.2, s. 12.

[84] *Ibidem*, s. 1.

[85] DALO, zesp. 26, seria 5, jedn. 2016 (akta osobowe Konstantego Chylińskiego), ark. 252.

na katedrze[86]. Nie było to możliwe ze względów formalnych (Tadeusz Siuta nie miał habilitacji[87] i praw do wygłaszania wykładów, tzw. *venia legendi*, na UJK). Kwestia ta zresztą nie była nawet rozważana, a kierownictwo opuszczonej katedry czasowo powierzono prof. Edmundowi Bulandzie[88]. Tenże Edmund Bulanda przedstawił na Radzie Wydziału Humanistycznego UJK w dniu 28 czerwca 1939 roku wniosek o przedłużenie mgr. Tadeuszowi Siucie zatrudnienia w charakterze starszego asystenta woluntariusza, jednomyślnie przez Radę zaaprobowany[89]. Jak pamiętamy, przedłużenie to miało obowiązywać od 1 września 1939 roku do 31 sierpnia roku następnego[90].

Tuż przed wybuchem wojny młody uczony złożył podanie do Funduszu Kultury Narodowej[91] o przyznanie mu stypendium. Rada Wydziału Humanistycznego UJK na dziewiątym posiedzeniu zwyczajnym, odbytym w dniu 28 czerwca 1939 roku, po wysłuchaniu opinii prof. Edmunda Bulandy jednogłośnie zdecydowała się poprzeć ten wniosek[92]. Nie wiemy niestety, jakie konkretnie zamiary Tadeusza Siuty kryły się za wspomnianym podaniem; być może chodziło o sfinansowanie pobytu badawczego poza granicami Polski. Jak możemy się tylko domyślać, wydarzenia z września 1939 roku przekreśliły ostatecznie te plany.

Warto w tym miejscu odnotować, że Tadeusz Siuta posiadał stosunkowo bogaty księgozbiór, na który składały się liczne polskie i zagraniczne publikacje naukowe dotyczące starożytności[93]. Był też właścicielem zbioru monet antycznych, choć nie sposób dziś ustalić, czy kolekcję tę stworzył sam czy też otrzymał

---

[86] Zob. np. W. Piątkowska-Stepaniak, *„Nowy Dziennik" w Nowym Świecie*, Opole 2000, s. 457; J. Draus, *op. cit.*, s. 100; Archiwum Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce, zespół 154, sygn. 920, W. Stępień, *Dr. Tadeusz Siuta – wspomnienia*, s. 1.

[87] Wbrew temu, co pisze W. Stępień (*op. cit.*), Tadeusz Siuta nie uzyskał habilitacji na lwowskim UJK.

[88] DALO, zesp. 26, seria 7, jedn. 1581 (odpisy sprawozdań z posiedzeń Wydziału Humanistycznego UJK za rok akademicki 1938/1939), ark. 39 *verso*; DALO, zesp. 26, seria 5, jedn. 174 (akta osobowe Edmunda Bulandy), ark. 196.

[89] DALO, zesp. 26, seria 7, jedn. 1581 (odpisy sprawozdań z posiedzeń Wydziału Humanistycznego UJK za rok akademicki 1938/1939), ark. 74 *verso*.

[90] Zob. DALO, Akta osobowe Tadeusza Siuty, ark. 23–24.

[91] Fundusz Kultury Narodowej działał w latach 1928–1939, jego siedzibą była Warszawa. Fundusz wspierał twórczość naukowców i artystów, m.in. przyznając stypendia na pobyt za granicą. Zob. *Fundusz Kultury Narodowej (1928–1937). Zarys działalności*, Warszawa 1937.

[92] DALO, zesp. 26, seria 7, jedn. 1581 (odpisy sprawozdań z posiedzeń Wydziału Humanistycznego UJK za rok akademicki 1938/1939), ark. 74 *verso*.

[93] Książki te, w liczbie 892 tomów, a także atlasy, mapy, broszury i zapiski Tadeusza Siuty zostały w dniu 11 maja 1944 roku zdeponowane przez Ewalda Hapkę, przyjaciela rodziny Siutów, w Bibliotece Uniwersyteckiej we Lwowie (przemianowanej przez władze okupacyjne na Staatsbibliothek in Lemberg). Ich dalszy los pozostaje nieznany. Zob. „Poświadczenie" przekazania zbiorów do biblioteki, znajdujące się w zbiorach Michała Rybickiego w Sopocie, http://www.mihurybi.website.pl/Lwow/Skany%20zdjec%20i%20dokumentow/Dokumenty%20013.jpg (dostęp: 25.08.2022).

ją w spadku po prof. Konstantym Chylińskim. Dziś znajduje się ona w zbiorach Muzeum im. Stanisława Fischera w Bochni[94].

Po 17 września 1939 roku Lwów wraz z całą ówczesną wschodnią Polską znalazł się pod okupacją Związku Radzieckiego. Tadeusz Siuta od samego początku włączył się w działalność konspiracyjną i w ruch oporu skierowany przeciw okupantom; zajmował się m.in. przerzucaniem młodzieży polskiej przez Karpaty na Węgry. W grudniu 1939 roku został aresztowany we Lwowie, po czym trafił do więzienia w Gorodni[95], a następnie na zesłanie do łagru. Wolność odzyskał w 1941 roku w wyniku realizacji postanowień układu Sikorski–Majski; wtedy też wstąpił do formującej się w ZSRR armii polskiej pod dowództwem generała Władysława Andersa[96].

Tadeusz Siuta jako żołnierz i oficer (ostatecznie w stopniu podporucznika) Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR, następnie Armii Polskiej na Wschodzie, a wreszcie II Korpusu Polskiego przeszedł długi szlak bojowy przez Iran, Irak, Palestynę, Egipt i Włochy. W okresie tym był pracownikiem Wydziału Prasy i Oświaty, wydawał prace z dziedziny historii (jednak nie starożytnej) o charakterze popularnonaukowym[97], a także redagował codzienny biuletyn prasowy dla żołnierzy[98]. Później znalazł się w redakcji „Dziennika Żołnierza APW"[99], na łamach którego sam publikował teksty poświęcone głównie tematyce historycznej[100] (w tym dotyczące antyku[101]), nie stroniąc przy tym od omawiania bieżących problemów politycznych[102].

---

[94] Szczegółowo na ten temat zob. W. Wichnera, *Czy Konstanty Chyliński posiadał kolekcję numizmatyczną?*, [w:] *Utracone kolekcje numizmatyczne. Studia i materiały z międzynarodowej konferencji numizmatycznej „Utracone kolekcje numizmatyczne", 6–7 grudnia 2018 r. Zamek Królewski w Warszawie*, Warszawa 2019, s. 87–106; idem, *Dawna kolekcja monet…*, passim.

[95] Najprawdopodobniej chodzi o miejscowość Horodnia (ukr. Городня), tj. miasto w obwodzie czernichowskim w północnej części Ukrainy.

[96] S. Kalbarczyk, *Polscy pracownicy nauki – ofiary zbrodni sowieckich w latach II wojny światowej: zamordowani, więzieni, deportowani*, Warszawa 2001, s. 162.

[97] Zob. T. Siuta, *W 151-szą rocznicę Konstytucji 3-go Maja*, Teheran 1942.

[98] Z. Bau, *Wspomnienie o Tadziu*, „Kombatant w Ameryce" 1978, z. 3–4, s. 22; J. Draus, *op. cit.*, s. 100.

[99] Z. Bau, *Wspomnienie o Tadziu…*, s. 22.

[100] T. S[iuta], *22 września w Polsce*, „Dziennik Żołnierza APW" 22.09.1944, nr 160(279), s. 2; idem, *Tannu – Tuwa i Mongolia zewnętrzna*, „Dziennik Żołnierza APW" 24.09.1944, nr 162(281), s. 2; idem, *Pakt Ribbentrop–Mołotow i jego ponury cień*, „Dziennik Żołnierza APW" 28.09.1944, nr 165(284), s. 2; idem, *Od agresji do „plebiscytu"*, „Dziennik Żołnierza APW" 4.11.1944, nr 189(308), s. 2.

[101] T. S[iuta], *Petroniusz – człowiek bez idei*, „Dziennik Żołnierza APW" 1.10.1944, nr 168(287), s. 2. Tekst ten miał swoją kontynuację, zapewne na kolejnym numerze dziennika, do którego jednak nie udało mi się dotrzeć.

[102] T. S[iuta], *Za kulisami najnowszego sojuszu. „Dwustronne pakty" czy bezpieczeństwo zbiorowe*, „Dziennik Żołnierza APW" 22.12.1944, nr 230(349), s. 2.

Po zakończeniu wojny, najprawdopodobniej z uwagi na ostateczną aneksję rodzinnego Lwowa przez ZSRR, Tadeusz Siuta podjął decyzję o pozostaniu na emigracji[103]. Przebywał czasowo we Włoszech (do 1948 roku)[104], gdzie współredagował „Gazetę Żołnierza"[105] i gdzie zostały wydane jego kolejne publikacje, znów dotyczące innych zagadnień niż historia starożytna[106]. Tutaj też związał się – zresztą na polecenie generała Władysława Andersa (1892–1970) – z kierowanym przez Jerzego Giedroycia (1906–2000) Instytutem Literackim, w ramach którego wszedł jako kierownik w skład Komitetu Redakcyjnego i był współodpowiedzialny (wespół z Gustawem Herlingiem-Grudzińskim, 1919–2000) za instytutową politykę wydawniczą[107]. Sam Jerzy Giedroyc w sumie dość pozytywnie wypowiadał się o Tadeuszu Siucie, nazywał go bowiem „bardzo intersującym i postrzelonym naukowcem"[108] oraz chwalił jego świetną znajomość języka włoskiego[109]. Mimo to doszło między nimi do konfliktu na tle przenosin siedziby Instytutu do Paryża, w rezultacie czego Tadeusz Siuta zrezygnował z działalności w kierowanej przez Jerzego Giedroycia instytucji[110]. Należał ponadto do rzymskiego oddziału Stowarzyszenia Kombatantów Polskich, w którym od 1 października 1947 roku pełnił funkcję prezesa (wybrany został jednogłośnie przez aklamację)[111].

Dalszym etapem jego powojennej wędrówki stała się na kilka lat Argentyna (od kwietnia 1948 roku), gdzie pracował jako magazynier i sprzedawca

---

[103] Na temat powojennego okresu w życiu Tadeusza Siuty zob. I. Morawski, *op. cit.*, s. 4; Z. Bau, *Wspomnienie o Tadziu…*, s. 22–23; idem, *Śp. dr. Tadeusz Siuta*, „Niepodległość" 1979, nr 12, s. 233–235; W. Piątkowska-Stepaniak, *op. cit.*, s. 457–458; J. Draus, *op. cit.*, s. 100; J. Chwastyk-Kowalczyk, *Tematyka lwowska w polskiej prasie uchodźczej w Stanach Zjednoczonych po II wojnie światowej*, „Respectus Philologus" 2013, nr 23(28), s. 152–153; K. Langowski, *op. cit.*, s. 23, przypis 38.

[104] Wiadomość o pobycie Tadeusza Siuty na emigracji w Italii dość szybko dotarła do Lwowa i została tam zauważona, gdyż wspomina o tym – pod datą 2 kwietnia 1946 roku – przebywający wówczas jeszcze w mieście nad Pełtwią prof. Ryszard Ganszyniec. Zob. R[yszard] Gansiniec, *op. cit.*, s. 257.

[105] W. Piątkowska-Stepaniak, *op. cit.*, s. 457. Por. J. Bielatowicz, *Bibliografia druków polskich we Włoszech 1 IX 1939 – 1 IX 1945*, Rzym 1946, s. 41.

[106] T. Siuta, *Co znaczy korona w godle Państwa Polskiego*, Bari 1946; idem, *Jakie były dzieje własności ziemi w Polsce*, Bari 1946; *Informator o Imperium Brytyjskim i krajach Ameryki P[ó]łn[o]c[nej] i P[o]ł[u]d[niowej]*, oprac. T. Siuta, Rzym 1946.

[107] A.S. Kowalczyk, *Giedroyc i „Kultura"*, Wrocław 1999, s. 70; M. Ptasińska, *Casa Editrice „Lettere" w latach 1946–1947. O pierwszych inicjatywach edytorskich Instytutu Literackiego w Maisons-Lafitte*, „Kieleckie Studia Bibliologiczne" 2000, t. 5, s. 86; eadem, *Rzymskie lata Instytutu Literackiego*, „Zeszyty Historyczne" 2001, nr 137, s. 16; B. Dorosz, *„Co by było, gdyby…", czyli o (dwóch) możliwych, a niezrealizowanych historiach emigracyjnych*, „Napis" 2017, nr 23, s. 135–136.

[108] J. Giedroyc, *op. cit.*, s. 134.

[109] *Ibidem*, s. 135.

[110] Szczegóły podaje M. Ptasińska (*Rzymskie lata…*, s. 29–30).

[111] Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, sygn. BU 0236/67/1, ark. 102–103. Za pomoc w dotarciu do tych dokumentów dziękuję Panu Rafałowi Michlińskiemu z Warszawy.

w zakładach „Fiata" w Buenos Aires[112]. Ostatecznie w kwietniu 1960 roku osiadł w Stanach Zjednoczonych (najpierw w Chicago, a następnie w Nowym Jorku). Włączył się aktywnie w życie polonijne, w tym w redagowanie kilku emigracyjnych periodyków, takich jak „Kurier Polski" (wydawany w Buenos Aires)[113], „Walka: miesięcznik niezależny" (Chicago), „Nowy Świat" (Nowy Jork), „Nowy Dziennik" (Nowy Jork)[114], „Niepodległość" (Nowy Jork) i „Kombatant w Ameryce" (Nowy Jork). Pod koniec życia, już na emeryturze[115], związał się z Instytutem Józefa Piłsudskiego w Ameryce (1976–1978), należąc zarazem do jego rady i zarządu[116]. Pojawienie się Tadeusza Siuty w Instytucie bardzo pozytywnie odebrał Wacław Jędrzejewicz (1893–1993), prezes zarządu Instytutu[117].

Pozostając po 1945 roku na emigracji, i to w różnych krajach, Tadeusz Siuta nie utrzymywał bliższych kontaktów z miejscowymi środowiskami akademickimi, nie miał też możliwości kontynuowania rozpoczętej przed wojną we Lwowie kariery uniwersyteckiej. Pomimo tego nadal pisywał teksty historyczne, choć teraz przede wszystkim o charakterze popularnonaukowym. Ich odbiorcami byli czytelnicy wydawnictw polonijnych, w tym zwłaszcza londyńskich „Wiadomości". Zdecydowanie największa część powojennych tekstów autorstwa Tadeusza Siuty dotyczyła zagadnień szeroko pojmowanej historii starożytnej. Historyk poruszał w nich dzieje starożytnego Bliskiego Wschodu[118] oraz – w największym wymiarze – szczególnie przezeń ulubionego antyku grecko-rzymskiego[119] (nieraz w kontekście archeologicznym[120]); nie pomijał także problematyki recepcji

[112] J. Cisek, *op. cit.*, s. 81.

[113] Zob. J. Radzymińska, *Czternaście lat mroku*, Kraków 1978, s. 211.

[114] Zob. W. Piątkowska-Stepaniak, *op. cit.*, s. 70, 103.

[115] Tadeusz Siuta został wysłany na przedwczesną emeryturę, co bardzo przeżył. O kulisach tego wydarzenia zob. Z. Bau, *35 lat Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku*, „Zeszyty Historyczne" 1979, nr 47, s. 124–125.

[116] Archiwum Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce, zespół 154, sygn. 920; „Biuletyn Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce (Nowy Jork)" 1977, nr 34 (druga strona okładki); K. Langowski, *op. cit.*, s. 23, przypis 38.

[117] Zob. list W. Jędrzejewicza do J. Giedroycia z 14 listopada 1977 roku, [w:] *„Mam na Pana nowy zamach…". Wybór korespondencji Jerzego Giedroycia z historykami i świadkami historii 1946–2000*, oprac. S.M. Nowinowski, R. Stobiecki, t. 1, Łódź–Paryż 2019, s. 876.

[118] Zob. np. T. Siuta, *Tajemnice wielkiej piramidy*, „Wiadomości (Londyn)", 9.08.1953, nr 32(384), s. 4; idem, *Zapomniane królestwo*, „Wiadomości (Londyn)", 13.09.1953, nr 37(389), s. 3.

[119] Idem, *Anchizes i hieroglify hettyckie*, „Wiadomości (Londyn)", 14.05.1950, nr 20(215), s. 4; idem, *O królowej Saby, o rękopisach Nowego Testamentu, o Diogenesie i Parmenionie oraz o publicystyce historycznej*, „Wiadomości (Londyn)", 22.01.1950, nr 4(199), s. 4; idem, *Neron*, „Wiadomości (Londyn)", 4.05.1952, nr 18(318), s. 3; idem, *Grób Świętego Piotra*, „Wiadomości (Londyn)", 6.09.1953, nr 35/36 (387/388), s. 4; idem, *Petroniusz i Poncja*, „Wiadomości (Londyn)", 12.07.1953, nr 28(380), s. 3; idem, *Wolność słowa w komedii ateńskiej*, „Wiadomości (Londyn)", 22.11.1953, nr 47(399), s. 1.

[120] Zob. np. idem, *Grób Świętego Piotra…*, s. 4. Por. listy T. Siuty do redaktora czasopisma – M. Grydzewskiego z 9 kwietnia i 3 czerwca 1953 roku, Archiwum Emigracji Biblioteki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu [dalej: AEB UMK], sygn. AE/AW/CCLXXXVI, [b.p.].

antyku[121]. Był ponadto autorem prac, których tematyka dotyczyła późniejszych epok historycznych (jednak i w nich bardzo często odwoływał się do starożytności antycznej)[122], a także zagadnień religijnych w kontekście historycznym[123] oraz bieżących kwestii politycznych[124]. Na łamach „Wiadomości" zamieszczał również recenzje prac dotyczących rozmaitych zagadnień historii starożytnej (i nie tylko), które przybierały niekiedy formę dłuższych artykułów krytyczno-polemicznych[125], częściej zaś były to głosy w dyskusji nad wcześniej publikowanymi artykułami pióra innych autorów emigracyjnych – trafiały do rubryki

[121] T. Siuta, *Prawda historyczna w „Faraonie" Prusa*, „Wiadomości (Londyn)", 6.11.1949, nr 45(188), s. 3. Por. list T. Siuty do M. Grydzewskiego z 3 czerwca 1949 roku, AEB UMK, sygn. AE/AW/CCLXXXVI, [b.p.]. Poprawki do tego tekstu zgłosił W. Leszczyński, *Jeszcze o „Faraonie" Prusa. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 15.01.1950, nr 3(198), s. 4. Zostały one przez Tadeusza Siutę odrzucone. Zob. T. Siuta, *Poprawki poprawek. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 23.04.1950, nr 17(212), s. 4. Kulisy sprawy przedstawia historyk w liście z 8 lutego 1950 roku do M. Grydzewskiego, AEB UMK, sygn. AE/AW/CCLXXXVI, [b.p.].

[122] T. Siuta, *O wczesną historię Polski*, „Wiadomości (Londyn)", 14.11.1948, nr 46(137), s. 4; idem, *Piastowie czy Jagiellonowie?*, „Wiadomości (Londyn)", 17.07.1949, nr 29(172), s. 1; idem, *O królach Polski*, „Wiadomości (Londyn)", 12.03.1950, nr 11(206), s. 3; idem, *Przebrzmiałe sławy sportowe*, „Wiadomości (Londyn)", 27.04.1952 nr 17(317), s. 4.

[123] Idem, *Jeszcze o „katolickiej świętości"*, „Wiadomości (Londyn)", 7.08.1949, nr 32(175), s. 3 (są to uwagi na marginesie artykułu M. Winowskiej, opublikowanego w numerze 164 „Wiadomości", który z kolei był polemiką z tekstem G. Herlinga-Grudzińskiego, zamieszczonego w numerze 149; zob. list T. Siuty do M. Grydzewskiego z 22 czerwca 1949 roku, AEB UMK, sygn. AE/AW/CCLXXXVI, [b.p.]); idem, *Władza od Boga. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 1.10.1950, nr 40(235), s. 4; idem, *Judaizm i chrześcijaństwo*, „Wiadomości (Londyn)", 30.09.1951, nr 39(287), s. 2; idem, *Komunizm w pierwotnym chrześcijaństwie*, „Wiadomości (Londyn)", 10.06.1951, nr 23(271), s. 1 (por. list T. Siuty do M. Grydzewskiego z 26 kwietnia 1951 roku, AEB UMK, sygn. AE/AW/CCLXXXVI, [b.p.]); idem, *Tolerancja czy obojętność?*, „Wiadomości (Londyn)", 7.01.1951, nr 1(249), s. 1; idem, *O chrześcijaństwie pierwszych wieków. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 9.12.1951, nr 49(297), s. 4. Do tego nurtu należy również tekst Tadeusza Siuty *O jednostronności Jędrzeja Giertycha* („Wiadomości (Londyn)", 24.09.1950, nr 39(234), s. 2), będący reakcją na artykuł Jędrzeja Giertycha (1903–1992) pt. *Droga Polski do upadku* („Wiadomości (Londyn)", 18.06.1950, nr 25(220), s. 2). Zob. także list T. Siuty do M. Grydzewskiego z 16 sierpnia 1950 roku, AEB UMK, sygn. AE/AW/CCLXXXVI, [b.p.].

[124] T. Siuta, *O niedostarczanie materiału kontrpropagandzie. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 10.07.1949, nr 28(171), s. 4 (zob. także list T. Siuty do M. Grydzewskiego z 15 maja 1949 roku, AEB UMK, sygn. AE/AW/CCLXXXVI, [b.p.]); idem, *W sprawie obywatelstwa polskiego. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 28.05.1950, nr 22(217), s. 4.

[125] Zob. np. idem, *Próba rekonstrukcji życia Jezusa*, „Wiadomości (Londyn)", 25.10.1953, nr 43(395), s. 3. Była to niezwykle krytyczna recenzja książki brytyjskiego pisarza Ruperta Furneaux (1908–1981) pt. *The Other Side of the Story. The Strange Story of Christianity. The Dark Spot of History. A Solution to an Age-Old Enigma Suggested by the Long-Suppressed Evidence of non-Christian Contemporaries* (London 1953), którą polski historyk uznał za fatalną. Zob. także listy T. Siuty do M. Grydzewskiego z 17 września i 6 października 1953 roku, AEB UMK, sygn. AE/AW/CCLXXXVI, [b.p.].

„Korespondencja" na ostatniej stronie londyńskiego tygodnika[126]. Wreszcie pod koniec życia Tadeusz Siuta przygotował do druku memoriał Felixa von Bartha z okresu I wojny światowej pt. *Sprawozdanie z działalności Inspekcji Wyszkolenia Wojska Polskiego*[127]. W przypadku wymienionych przed chwilą publikacji dawało tu o sobie znać, poza wszelką wątpliwością, wszechstronne i głębokie wykształcenie historyczne, jakie Tadeusz Siuta zdobył podczas studiów oraz w trakcie asystentury na UJK. Jego powojenny dorobek w zakresie publikacji historycznych należy uznać za stosunkowo obfity, zróżnicowany tematycznie, bardzo wartościowy pod względem merytorycznym i z całą pewnością godny pogłębionej analizy i szerszego omówienia[128].

Jako swoistą ciekawostkę warto zaznaczyć, że w głosowaniu przeprowadzonym wśród czytelników londyńskich „Wiadomości" na „najulubieńszego pisarza" Tadeusz Siuta pojawił się – choć na jednym z nieco bardziej odległych miejsc – wśród laureatów tego konkursu[129], co może oznaczać, że jego teksty znajdowały pewne uznanie w gronie polskiej emigracji. Potwierdzeniem tej konstatacji może być jeszcze jeden fakt. Otóż kiedy w 1959 roku redakcja „Wiadomości" ogłosiła konkurs na wybór pisarzy do grona „akademii emigracyjnej", to wśród nadesłanych kandydatur znalazło się również nazwisko Tadeusza Siuty[130].

Pomimo odcięcia od zaplecza naukowego i podjęcia na emigracji działalności zarobkowej niezwiązanej z nauką, Tadeusz Siuta nie zrezygnował do końca z zajmowania się historią. O pisanych przezeń tekstach była już mowa. Ponadto starał się na bieżąco śledzić najnowsze publikacje z zakresu nauk o przeszłości, w tym zwłaszcza z historii starożytnej. Do swoich powojennych miejsc zamieszkania sprowadzał z zagranicy – głównie z Wielkiej Brytanii, choć nie tylko – literaturę przedmiotu z interesującej go dyscypliny naukowej, na bieżąco śledził katalogi wydawnictw i księgarni wysyłkowych. Jednoznacznie dowodzą tego listy, które wysyłał do Mieczysława Grydzewskiego (1894–1970), ówczesnego redaktora londyńskich „Wiadomości"; niekiedy prosił w nich m.in. o pomoc w zdobyciu nieosiągalnych w Buenos Aires publikacji naukowych bądź potwierdzał ich

[126] Zob. np. T. Siuta, *Anachronizmy i błędy. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 16.07.1950, nr 28–29 (223–224), s. 4, a także niektóre teksty cytowane w kilku poprzednich przypisach (w ich tytułach pojawia się fraza: *Do redaktora „Wiadomości"*).

[127] F. von Barth, *Sprawozdanie z działalności Inspekcji Wyszkolenia Wojska Polskiego*, oprac. T. Siuta, „Niepodległość" 1978, nr 11, s. 66–105; idem, F. von Barth, *Sprawozdanie z działalności Inspekcji Wyszkolenia Wojska Polskiego*, oprac. T. Siuta, „Niepodległość" 1979, nr 12, s. 43–59. Felix von Bart (1851–1931) był niemieckim generałem, w 1915 roku został wojskowym gubernatorem Warszawy; w 1917 roku mianowany dowódcą Inspektoratu Wyszkolenia przy Wodzu Naczelnym Wojsk Polskich.

[128] Pełne zestawienie drukowanych prac Tadeusza Siuty z okresu powojennego oraz ich analiza i ocena naukowa jawią się na chwilę obecną jako pilny postulat badawczy.

[129] „Wiadomości (Londyn)", 16.10.1955, nr 42(498), s. 1.

[130] „Wiadomości (Londyn)", 2.08.1959, nr 31(696), s. 8.

otrzymanie[131]. Szczególnie zależało mu na zdobyciu *Classical Dictionary*[132] oraz pierwszych tomów nowej edycji *Cambridge Ancient History*[133].

Tadeusz Siuta zmarł nagle 30 czerwca 1978 roku w Nowym Jorku w drodze do Instytutu Józefa Piłsudskiego. Pochowany został 3 lipca w kwaterze weteranów wojennych na polskim cmentarzu w Doylestown w Pensylwanii, tzw. Amerykańskiej Częstochowie (kwatera 17, rząd 5)[134]. Wiele lat później w sąsiedniej kwaterze pochowana została również jego żona – Izabela Siuta (1921–2014)[135].

Osoby, które osobiście znały Tadeusza Siutę, podkreślają, że był człowiekiem obdarzonym fenomenalną pamięcią i że historia, przede wszystkim starożytna, do końca życia była jego wielką pasją. Zwracają przy tym uwagę na jego patriotyzm, prawość, bezkompromisowość i niezłomność w walce o wolną Polskę, a także na takie cechy charakteru jak skromność oraz… duża nieśmiałość[136]. Z kolei z listów do Mieczysława Grydzewskiego przebija duży dystans Tadeusza Siuty do swojej osoby, z pojawiającą się od czasu do czasu subtelną nutą autoironii[137].

Niewątpliwie Tadeusz Siuta był jednym z najlepiej zapowiadających się młodych historyków starożytności w międzywojennej Polsce. Niestety, wybuch II wojny światowej i związana z nim radziecka okupacja wschodniej części kraju przerwały jego dopiero co rozpoczętą karierę uniwersytecką, a splot różnych czynników, w wyniku których historykowi ze Lwowa przypadł los emigranta, uniemożliwił jej kontynuację po 1945 roku. W związku z tym osoba Tadeusza Siuty, lwowskiego badacza antyku, pozostaje dziś praktycznie zapomniana. Wydaje się jednak, że tę zapomnianą postać warto przybliżyć współczesnemu czytelnikowi w naszym kraju choćby dlatego, że Datames jego autorstwa nadal stanowi, i to ponad wszelką wątpliwość, swoisty pomnik polskiej historiografii w dziedzinie nauk o starożytności.

---

[131] Przechowywane obecnie w AEB UMK, sygn. AE/AW/CCLXXXVI [brak odrębnej paginacji]. Są to listy z 17 grudnia 1949 roku, 20 stycznia 1950 roku oraz z 3 czerwca, 11 lipca, 1 sierpnia, 17 września i 7 grudnia 1953 roku.

[132] *Ibidem*, listy z 17 grudnia 1949 roku i 20 stycznia 1950 roku.

[133] *Ibidem*, listy z 11 lipca, 1 sierpnia i 17 września 1953 roku.

[134] Archiwum Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce, zespół 154, sygn. 920. Zdjęcia grobu: https://www.findagrave.com/memorial/158929305/tadeusz-siuta (dostęp: 25.08.2022).

[135] https://www.findagrave.com/memorial/158929185/isabel-siuta (dostęp: 25.08.2022).

[136] Por. wspomnienia Zdzisława Baua i Ignacego Morawskiego cytowane wyżej.

[137] Informacja na temat listów – zob. przypis 131.

BIBLIOGRAFIA

Archiwalia

Archiwum Emigracji Biblioteki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, sygn. AE/AW/CCLXXXVI.

Archiwum Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce, zespół 154, sygn. 920, W. Stępień, *Dr. Tadeusz Siuta – wspomnienia*.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, sygn. BU 0236/67/1, ark. 102–103.

Państwowe Archiwum Województwa Lwowskiego we Lwowie (Derzhavnyy arkhiv Lvivskoyi oblasti [Державний архів Львівської області]): zesp. 26, seria 5, jedn. 174; zesp. 26, seria 5, jedn. 1849, ark. 8–10, 23–24, zesp. 26, seria 5, jedn. 2016; zesp. 26, seria 7, jedn. 1439, jedn. 1581; zesp. 26, seria 7, jedn. 1616.

Prace i opracowania autorstwa Tadeusza Siuty

Barth F. von, *Sprawozdanie z działalności Inspekcji Wyszkolenia Wojska Polskiego*, oprac. T. Siuta, „Niepodległość" 1978, nr 11.

Barth F. von, *Sprawozdanie z działalności Inspekcji Wyszkolenia Wojska Polskiego*, oprac. T. Siuta, „Niepodległość" 1979, nr 12.

S[iuta] T., *22 września w Polsce*, „Dziennik Żołnierza APW", 22.09.1944, nr 160(279).

S[iuta] T., *II. Dzieje starożytne*, „Kwartalnik Historyczny" 1938, nr 52.

S[iuta] T., *Od agresji do „plebiscytu"*, „Dziennik Żołnierza APW", 4.11.1944, nr 189(308).

S[iuta] T., *Pakt Ribbentrop–Mołotow i jego ponury cień*, „Dziennik Żołnierza APW", 28.09.1944, nr 165(284).

S[iuta] T., *Petroniusz – człowiek bez idei*, „Dziennik Żołnierza APW", 1.10.1944, nr 168(287).

S[iuta] T., *Tannu – Tuwa i Mongolia zewnętrzna*, „Dziennik Żołnierza APW", 24.09.1944, nr 162(281).

S[iuta] T., *Za kulisami najnowszego sojuszu. „Dwustronne pakty" czy bezpieczeństwo zbiorowe*, „Dziennik Żołnierza APW", 22.12.1944, nr 230(349).

Siuta T., *Anachronizmy i błędy. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 16.07.1950, nr 28–29 (223–224).

Siuta T., *Anchizes i hieroglify hettyckie*, „Wiadomości (Londyn)", 14.05.1950, nr 20(215).

Siuta T., *Co znaczy korona w godle Państwa Polskiego*, Bari 1946.

Siuta T., *Datames*, wyd. K. Królczyk, Poznań 2019.

Siuta T., *Grób Świętego Piotra*, „Wiadomości (Londyn)", 6.09.1953, nr 35/36 (387/388).

Siuta T., *Jakie były dzieje własności ziemi w Polsce*, Bari 1946.

Siuta T., *Jeszcze o „katolickiej świętości"*, „Wiadomości (Londyn)", 7.08.1949, nr 32(175).

Siuta T., *Judaizm i chrześcijaństwo*, „Wiadomości (Londyn)", 30.09.1951, nr 39(287).

Siuta T., *Komunizm w pierwotnym chrześcijaństwie*, „Wiadomości (Londyn)", 10.06.1951, nr 23(271).

Siuta T., *Neron*, „Wiadomości (Londyn)", 4.05.1952, nr 18(318).

Siuta T., *O chrześcijaństwie pierwszych wieków. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 9.12.1951, nr 49(297).

Siuta T., *O jednostronności Jędrzeja Giertycha*, „Wiadomości (Londyn)", 24.09.1950, nr 39(234).

Siuta T., *O królach Polski*, „Wiadomości (Londyn)", 12.03.1950, nr 11(206).

Siuta T., *O królowej Saby, o rękopisach Nowego Testamentu, o Diogenesie i Parmenionie oraz o publicystyce historycznej*, „Wiadomości (Londyn)", 22.01.1950, nr 4(199).

Siuta T., *O niedostarczanie materiału kontrpropagandzie. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 10.07.1949, nr 28(171).

Siuta T., *O wczesną historię Polski*, „Wiadomości (Londyn)", 14.11.1948, nr 46(137).

Siuta T., *Petroniusz i Poncja*, „Wiadomości (Londyn)", 12.07.1953, nr 28(380).

Siuta T., *Piastowie czy Jagiellonowie?*, „Wiadomości (Londyn)", 17.07.1949, nr 29(172).
Siuta T., *Poprawki poprawek. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 23.04.1950, nr 17(212).
Siuta T., *Prawda historyczna w „Faraonie" Prusa*, „Wiadomości (Londyn)", 6.11.1949, nr 45(188).
Siuta T., *Próba rekonstrukcji życia Jezusa*, „Wiadomości (Londyn)", 25.10.1953, nr 43(395).
Siuta T., *Przebrzmiałe sławy sportowe*, „Wiadomości (Londyn)", 27.04.1952 nr 17(317).
Siuta T., *Tajemnice wielkiej piramidy*, „Wiadomości (Londyn)", 9.08.1953, nr 32(384).
Siuta T., *Tolerancja czy obojętność?*, „Wiadomości (Londyn)", 7.01.1951, nr 1(249).
Siuta T., *W 151-szą rocznicę Konstytucji 3-go Maja*, Teheran 1942.
Siuta T., *W sprawie obywatelstwa polskiego. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 28.05.1950, nr 22(217).
Siuta T., *Władza od Boga. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 1.10.1950, nr 40(235).
Siuta T., *Wolność słowa w komedii ateńskiej*, „Wiadomości (Londyn)", 22.11.1953, nr 47(399).
Siuta T., *Zapomniane królestwo*, „Wiadomości (Londyn)", 13.09.1953, nr 37(389).
Siuta T. (oprac.), *Informator o Imperium Brytyjskim i krajach Ameryki P[ó]ln[o]c[nej] i P[o]ł[u]d[niowej]*, Rzym 1946.

Literatura

Bau Z., *35 lat Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku*, „Zeszyty Historyczne" 1979, nr 47.
Bau Z., *Śp. dr. Tadeusz Siuta*, „Niepodległość" 1979, nr 12.
Bau Z., *Wspomnienie o Tadziu*, „Kombatant w Ameryce" 1978, z. 3–4.
Beloch K.J., *Griechische Geschichte*, Bd. 3.1: *Bis auf Aristoteles und die Eroberung Asiens*, Berlin–Leipzig 1922.
Beloch K.J., *Griechische Geschichte*, Bd. 3.2: *Bis auf Aristoteles und die Eroberung Asiens*, Berlin–Leipzig 1923.
Bielatowicz J., *Bibliografia druków polskich we Włoszech 1 IX 1939 – 1 IX 1945*, Rzym 1946.
Biliński B., *Jerzy Kowalski 1893–1948. Życie i prace*, „Eos" 1948–1949, nr 43.
„Biuletyn Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce (Nowy Jork)" 1977, nr 34.
Błachowska K., *Stanisław Zakrzewski (1873–1936)*, [w:] *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*, red. J. Maternicki, Rzeszów 2007.
Bongard-Levin G.M. (red.), *Skifskiy roman*, Moskva 1997.
Briant P., *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*, Winona Lake 2002.
Calder III W.M., Demandt A. (Hrsg.), *Eduard Meyer. Leben und Leistung eines Universalhistorikers*, Leiden 1990.
Christ K., *Karl Julius Beloch*, [w:] idem, *Von Gibbon zu Rostovtzeff. Leben und Werk führender Althistoriker der Neuzeit*, Darmstadt 1972.
Chwastyk-Kowalczyk J., *Tematyka lwowska w polskiej prasie uchodźczej w Stanach Zjednoczonych po II wojnie światowej*, „Respectus Philologus" 2013, nr 23(28).
Cisek J., *Piłsudczycy za Oceanem*, „Sowiniec" 2001, nr 19.
Cordes L.S., Berner H.-U., *Dittenberger, Wilhelm*, [w:] *Geschichte der Altertumswissenschaften. Biographisches Lexikon* (= *Der Neue Pauly. Supplemente*, Bd. 6), hrsg. v. P. Kuhlmann, H. Schneider, Stuttgart–Weimar 2012.
Daniel Bing J., *Datames and Mazaeus: The Iconography of Revolt and Restoration in Cilicia*, „Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte" 1998, Bd. 47.1.
Dąbrowska M. (red.), *Kazimierz Zakrzewski. Historia i polityka*, Warszawa–Łódź 2015.
Ditchen H., *Geschichte der Universität Lemberg zwischen Absolutismus, Totalitarismus und Nationalfragen*, Berlin 2018.
Dorosz B., *„Co by było, gdyby…", czyli o (dwóch) możliwych, a niezrealizowanych historiach emigracyjnych*, „Napis" 2017, nr 23.
Draus J., *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie 1918–1946. Portret kresowej uczelni*, Kraków 2007.

Fichtner N., *Der Althistoriker Michail Rostovtzeff. Wissenschaft und Politik im vorrevolutionären und bolschewistischen Russland (1890–1918)*, Wiesbaden 2020.

Finkel L., Starzyński S., *Historya Uniwersytetu Lwowskiego*, t. 1–2, Lwów 1894.

Fundusz Kultury Narodowej (1928–1937). Zarys działalności, Warszawa 1937.

Furneaux R., *The Other Side of the Story. The Strange Story of Christianity. The Dark Spot of History. A Solution to an Age-Old Enigma Suggested by the Long-Suppressed Evidence of non-Christian Contemporaries*, London 1953.

Gan-Krzywoszyńska K., Leśniewski P., *Kazimierz Ajdukiewicz (1890–1963)*, Poznań 2016.

Gansiniec R[adość], *Biografie rodziców*, [w:] *Nowy adres Wrocław 1946–1948. Korespondencja Ryszarda i Zofii Gansińców*, red. R[adość] Gansiniec, K. Królczyk, Warszawa 2020.

Gansiniec R[yszard], *Notatki lwowskie 1944–1946*, red. R[adość] Gansiniec, K. Królczyk, Warszawa 2020.

Gansiniec Z., *Pilch Stanisław (1882–1945)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 26, Wrocław 1981.

Gąsiorowski A., *Nad bibliografią zawartości „Kwartalnika Historycznego" za lata 1887–2004*, „Kwartalnik Historyczny" 2010, nr 117.

Giedroyc J., *Autobiografia na cztery ręce*, oprac. K. Pomian, Warszawa 1999.

Hahn W., *Wincenty Śmiałek*, „Pamiętnik Literacki" 1946, t. 36, z. 3–4.

Judeich W., *Datames*, RE 1901, Bd. IV.2.

Justi E.W.L., *Justi, Ferdinand*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*, Bd. 10, Berlin 1974.

Justi F., *Iranisches Namenbuch*, Marburg 1895.

Kalbarczyk S., *Polscy pracownicy nauki – ofiary zbrodni sowieckich w latach II wojny światowej: zamordowani, więzieni, deportowani*, Warszawa 2001.

Kotula T., *Septymiusz Sewerus. Cesarz z Lepcis Magna*, Wrocław 1987.

Kowalczuk J. (oprac.), *IV (czwarte) Państwowe Liceum i Gimnazjum im. Jana Długosza we Lwowie (nr 562) (lata szkolne: 1879/80–1938/39)*, t. 1–4, Kraków 2007.

Kowalczyk A.S., *Giedroyc i „Kultura"*, Wrocław 1999.

Kozłowski M., *Zapomniany poeta grecki – Bonawentura Graszyński (1859–1922)*, „Nowy Filomata" 2015, nr 19.

Królczyk K., *Historia starożytna*, [w:] *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie do 1939 r.*, red. J. Maternicki, J. Pisulińska, L. Zaszkilniak, Rzeszów 2016.

Królczyk K., *Historia starożytna na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w okresie międzywojennym*, [w:] *Istoriya ta istoryky u Lvivskomu universyteti: traditsiyi ta suchasnist 1661–2015 (do 75-littya stvorennya istorychnoho fakultetu)*, red. L. Zashkilnyak, P. Serzhenga, Lviv 2015.

Królczyk K., *Historia starożytna w II Rzeczypospolitej*, [w:] *Historiografia II Rzeczypospolitej*, red. J. Maternicki, M. Hoszowska, J. Pisulińska, P. Sierżęga, (w druku).

Królczyk K., *Kazimierz* Zakrzewski *(1900–1941)*, [w:] *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX w.*, red. J. Maternicki, P. Sierżęga, L. Zaszkilniak, t. 2, Rzeszów 2014.

Królczyk K., *Konstanty Chyliński (1881–1939)*, [w:] *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX w.*, red. J. Maternicki, P. Sierżęga, L. Zaszkilniak, t. 2, Rzeszów 2014.

Królczyk K., *Ludwik Ćwikliński – profesor filologii klasycznej na Uniwersytecie Lwowskim*, [w:] *Przedwojenny Lwów i jego uczeni. Sylwetki – działalność naukowa – osiągnięcia*, red. P. Brzegowy, S. Dorocki, Kraków 2016.

Królczyk K., *Polscy badacze starożytności na Uniwersytecie Lwowskim (1873–1939) – szkic do portretu*, [w:] *Haec mihi in animis vestris templa. Studia Classica in Memory of Professor Lesław Morawiecki*, eds. P. Berdowski, B. Blahaczek, Rzeszów 2007.

Królczyk K., *Tadeusz Siuta – ein vergessener Althistoriker aus Lemberg (Lwów)*, [w:] *Antiquitas Aeterna: Classical Studies Dedicated to Leszek Mrozewicz on His 70th Birthday*, eds. K. Balbuza, M. Duch, Z. Kaczmarek, K. Królczyk, A. Tatarkiewicz, Wiesbaden 2021.

Kucharski W., *Jan Szczepański*, „Kwartalnik Klasyczny" 1934, t. 8, z. 2.

Kucharski W., *Przegląd historyczny 50-lecia Gimnazjum IV. im. Jana Długosza we Lwowie*, [w:] *Księga pamiątkowa 50-lecia Gimnazjum im. Jana Długosza we Lwowie*, red. W. Kucharski, Lwów 1928.
Langowski K., *„O honor i sztandar, który nas skupia". Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce (1943–2013)*, Warszawa 2000.
Lavretskyy R.V., *Istorychna osvita ta nauka u Lvivskomu universyteti v 1918–1939 rokakh*, Lviv 2000 (maszynopis dysertacji doktorskiej).
Leszczyński W., *Jeszcze o „Faraonie" Prusa. Do redaktora „Wiadomości"*, „Wiadomości (Londyn)", 15.01.1950, nr 3(198).
Marquart J., *Untersuchungen zur Geschichte von Eran*, Bd. 1, Göttingen 1896.
Marquart J., *Untersuchungen zur Geschichte von Eran*, Bd. 2, Göttingen 1905.
Maternicki J., *Adam Szelągowski (1873–1861)*, [w:] *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*, red. J. Maternicki, Rzeszów 2007.
Maternicki J., *Złote lata historiografii polskiej we Lwowie*, Rzeszów 2015.
Maternicki J., Pisulińska J., Zaszkilniak L. (red.), *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie do 1939 r.*, Rzeszów 2016.
Meyer E., *Geschichte des Königreichs Pontos*, Leipzig 1879.
Morawski I., *Nieprzejednany*, „Nowy Dziennik (Nowy Jork)", 8–9.07.1978.
Nowicki A., *Witwicki*, Warszawa 1982.
Nowinowski S.M., Stobiecki R. (oprac.), *„Mam na Pana nowy zamach…". Wybór korespondencji Jerzego Giedroycia z historykami i świadkami historii 1946–2000*, t. 1, Łódź–Paryż 2019.
Olmstead A.T., *Dzieje imperium perskiego*, Warszawa 1974.
Oświecimski S., *Doc. dr Marian Golias*, „Meander" 1970, t. 25, nr 6.
Parandowska I., *Dzień Jana*, Warszawa 1983.
Patlewicz B., Tomczyk R., *Cmentarz Janowski we Lwowie. Polskie dziedzictwo narodowe*, t. 2, Szczecin 2017.
Piątkowska-Stepaniak W., *„Nowy Dziennik" w Nowym Świecie*, Opole 2000.
Pisulińska J., *Konstanty Chyliński – profesor historii starożytnej na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie (1921–1939)*, [w:] *Znani i nieznani międzywojennego Lwowa. Studia i materiały*, red. M. Przeniosło, L. Michalska-Bracha, Kielce 2007.
Pisulińska J., *Lwowskie środowisko historyczne w okresie międzywojennym (1918–1939)*, Rzeszów 2012.
Ptasińska M., *Casa Editrice „Lettere" w latach 1946–1947. O pierwszych inicjatywach edytorskich Instytutu Literackiego w Maisons-Lafitte*, „Kieleckie Studia Bibliologiczne" 2000, t. 5.
Ptasińska M., *Rzymskie lata Instytutu Literackiego*, „Zeszyty Historyczne" 2001, nr 137.
Radzymińska J., *Czternaście lat mroku*, Kraków 1978.
Red., *Smereka Jan Piotr (1895–1943)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 39, Warszawa–Kraków 1999–2000.
Redzik A. (red.), *Academia militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, Kraków 2017.
Reinach S., *Datames*, „Revue Archéologique" 1924, vol. 20.
Schmitt R., *Datames*, [in:] *Encyclopaedia Iranica*, vol. VII.2, 1994.
Schmitt R., *Markwart, Josef*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*, Bd. 16, Berlin 1990.
Sekunda N.V., *Some Notes on the Life of Datames*, "Iran" 1988, vol. 26.
Skowrońska J., *Kruczkiewicz Bronisław Ignacy (1849–1918)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970.
Smereka J., *Śp. profesor Konstanty Chyliński*, „Eos" 1939, t. 40, z. I.2.
Sprawozdanie Dyrekcji Gimnazjum im. Jana Długosza we Lwowie za rok szkolny 1925/1926, Lwów 1926.
Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum IV im. Jana Długosza we Lwowie za rok szkolny 1930/31, Lwów 1931.
Szarmach M., *Profesor Ignacy Wieniewski (1896–1986)*, „Meander" 1987, t. 42, nr 9–10.

Szulakiewicz W., *Stanisław Łempicki (1886–1947). Twórca lwowskiej szkoły historii wychowania*, Toruń 2012.

Ślaski J., *Bronisław Biliński (1913–1996)*, „Przegląd Humanistyczny" 1997, nr 6.

Toczek A., *Lwowskie środowisko historyczne i jego wkład w kulturę książki i prasy (1860–1918)*, Kraków 2013.

Urich E., *Autobiografia*, [w:] *Badacze świata starożytnego. Biogramy uczonych z archiwum profesora Ryszarda Gansińca*, red. R[adość] Gansiniec, K. Królczyk, (w opracowaniu).

Wichnera W., *Czy Konstanty Chyliński posiadał kolekcję numizmatyczną?*, [w:] *Utracone kolekcje numizmatyczne. Studia i materiały z międzynarodowej konferencji numizmatycznej „Utracone kolekcje numizmatyczne", 6–7 grudnia 2018 r. Zamek Królewski w Warszawie*, Warszawa 2019.

Wichnera W., *Dawna kolekcja monet profesora Konstantego Chylińskiego na tle przedwojennego ruchu numizmatycznego we Lwowie*, Kraków 2019 (niepublikowana praca magisterska napisana w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie).

Wierzbieniec W., *Mojżesz Schorr (1874–1941)*, [w:] *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX w.*, red. J. Maternicki, Rzeszów 2007.

Wiesehöfer J., *Tarkumuwa und das Farnah*, [w:] *A Persian Perspective. Essays in Memory of Helen Sancici-Weerdenburg*, eds. W. Henkelman, A. Kuhrt, Leiden 2003.

Zawadzki R.M., Stabryła S. (red.), *Kazimierz Morawski (1852–1925) w służbie nauki i narodu*, Kraków 2008.

Zashkilnyak L., Serzhenga P. (red.), *Istoriya ta istoryky u Lvivskomu universyteti: traditsiyi ta suchasnist 1661–2015 (do 75-littya stvorennya istorychnoho fakultetu)*, Lviv 2015.

Netografia

Królczyk K., *Michał Jezienicki (1859–1935)*, http://stowarzyszeniehistorykowstarozytnosci.edu.pl/portfolio/michal-jezienicki (dostęp: 14.08.2022).

Królczyk K., *Stanisław Witkowski (1866–1950)*, http://stowarzyszeniehistorykowstarozytnosci.edu.pl/portfolio/stanislaw-witkowski (dostęp: 14.08.2022).

Nekrologi. Jadwiga Maria Góral-Bazergan, https://www.nekrologi.net/nekrologi/jadwiga-maria-goral-bazergan/41520331?location=edward-darasz (dostęp: 25.08.2022).

„Poświadczenie" przekazania zbiorów do biblioteki, znajdujące się w zbiorach Michała Rybickiego w Sopocie, http://www.mihurybi.website.pl/Lwow/Skany%20zdjec%20i%20dokumentow/Dokumenty%20013.jpg (dostęp: 25.08.2022).

ABSTRACT

This text is dedicated to Tadeusz Siuta (1913–1978), a Polish historian of antiquity from Lwów (Lviv). Tadeusz Siuta studied history and classical philology at John Casimir University in Lwów. After completing his studies, he became an assistant at the department of ancient history. His academic career was interrupted by the outbreak of World War II and the Soviet occupation of Lwów. Arrested in December 1939, he was sent to the labor camps. After his release in 1941, he became a soldier in the Second Polish Corps. Due to the incorporation of his native city of Lwów into the Soviet Union, he remained in exile, first in Italy, then in Argentina, and finally in the United States, where he became actively involved in the life of the Polish exile.

Keywords: Tadeusz Siuta; ancient history; John Casimir University; Lwów (Lviv); Polish emigration

1. Tadeusz Siuta jako student Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie (ze zbiorów Michała Rybickiego)

Nr. 302.

NOS RECTOR UNIVERSITATIS

ET

DECANUS FACULTATIS LITTERARUM

IN

UNIVERSITATE IOANNEO-CASIMIRIANA LEOPOLIENSI

LECTURIS SALUTEM A DOMINO!

Notum ac manifestum esse volumus omnibus et singulis,

Dominum (am) Siuta

Tadeusz Stanisław

oriundum (am) e Lwów 10. V. 1913.

in album Universitatis et Facultatis **litterarum** rite relatum (am) esse. Id, quod manu propria et sigillo Universitatis praesentibus adpresso testamur.

Leopoli die 11. mensis XII. Anno 19 31.

Podlacha

h. t. Decanus

h. t. Rector

SIGILLVM UNIVERSITATIS IOANNEO-CASIMIRIANAE LEOPOLIENSIS

2. Pierwsza strona indeksu Tadeusza Siuty (ze zbiorów Michała Rybickiego)

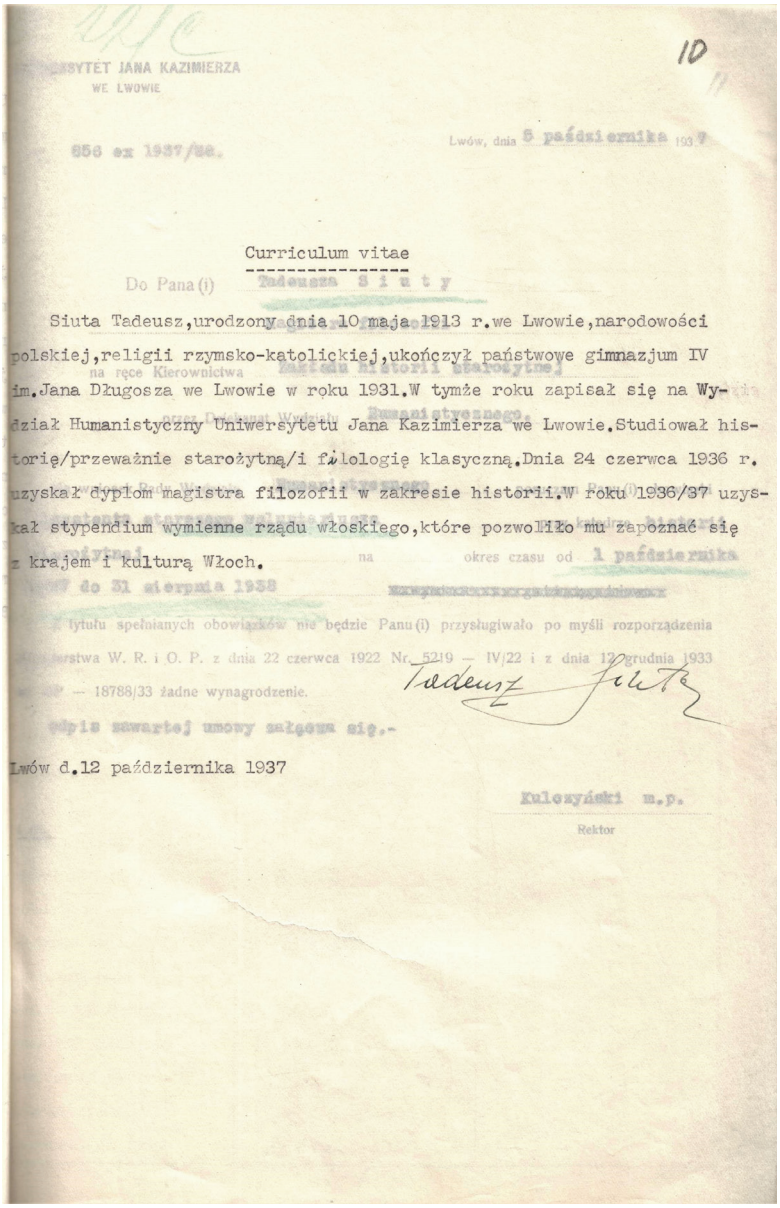

10

UNIWERSYTET JANA KAZIMIERZA
WE LWOWIE

856 ex 1937/38.

Lwów, dnia 5 października 1937

Curriculum vitae

Do Pana(i) Tadeusza S i u t y

Siuta Tadeusz,urodzony dnia 10 maja 1913 r.we Lwowie,narodowości polskiej,religii rzymsko-katolickiej,ukończył państwowe gimnazjum IV im.Jana Długosza we Lwowie w roku 1931.W tymże roku zapisał się na Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie.Studiował historię/przeważnie starożytną/i filologię klasyczną.Dnia 24 czerwca 1936 r. uzyskał dyplom magistra filozofii w zakresie historii.W roku 1936/37 uzyskał stypendium wymienne rządu włoskiego,które pozwoliło mu zapoznać się z krajem i kulturą Włoch.

tytułu spełnianych obowiązków nie będzie Panu(i) przysługiwało po myśli rozporządzenia ...rstwa W. R. i O. P. z dnia 22 czerwca 1922 Nr. 5219 — IV/22 i z dnia 12 grudnia 1933 ... — 18788/33 żadne wynagrodzenie.

Tadeusz Siuta

Podpis zawartej umowy załącza się.-

Lwów d.12 października 1937

Kulczyński m.p.
Rektor

3. *Curriculum vitae* Tadeusza Siuty (ze zbiorów DALO we Lwowie)

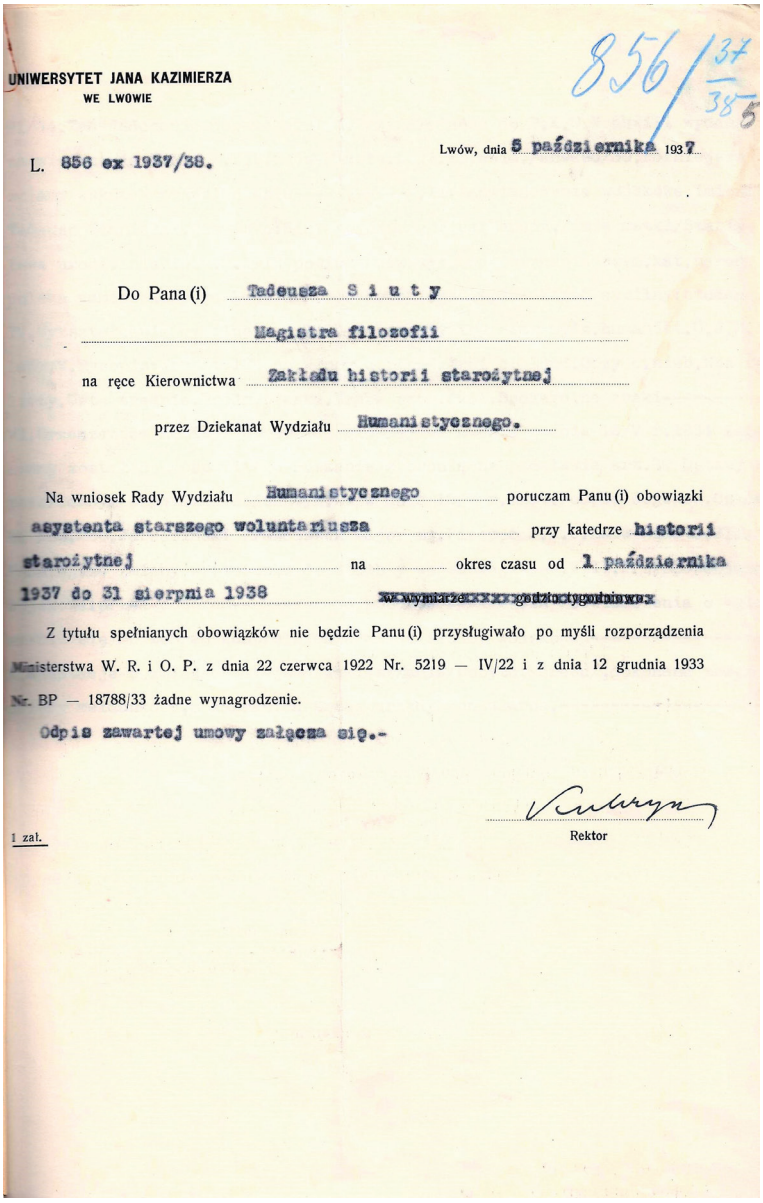

856/37/38

UNIWERSYTET JANA KAZIMIERZA
WE LWOWIE

L. 856 ex 1937/38.

Lwów, dnia 5 października 1937

Do Pana (i) Tadeusza Siuty

Magistra filozofii

na ręce Kierownictwa Zakładu historii starożytnej

przez Dziekanat Wydziału Humanistycznego.

Na wniosek Rady Wydziału Humanistycznego poruczam Panu (i) obowiązki asystenta starszego woluntariusza przy katedrze historii starożytnej na okres czasu od 1 października 1937 do 31 sierpnia 1938 ~~w wymiarze godzin tygodniowo~~

Z tytułu spełnianych obowiązków nie będzie Panu (i) przysługiwało po myśli rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 22 czerwca 1922 Nr. 5219 — IV/22 i z dnia 12 grudnia 1933 Nr. BP — 18788/33 żadne wynagrodzenie.

Odpis zawartej umowy załącza się.-

Rektor

1 zał.

4. Pierwszy angaż Tadeusza Siuty w charakterze asystenta na Uniwersytecie Jana Kazimierza (ze zbiorów DALO we Lwowie)

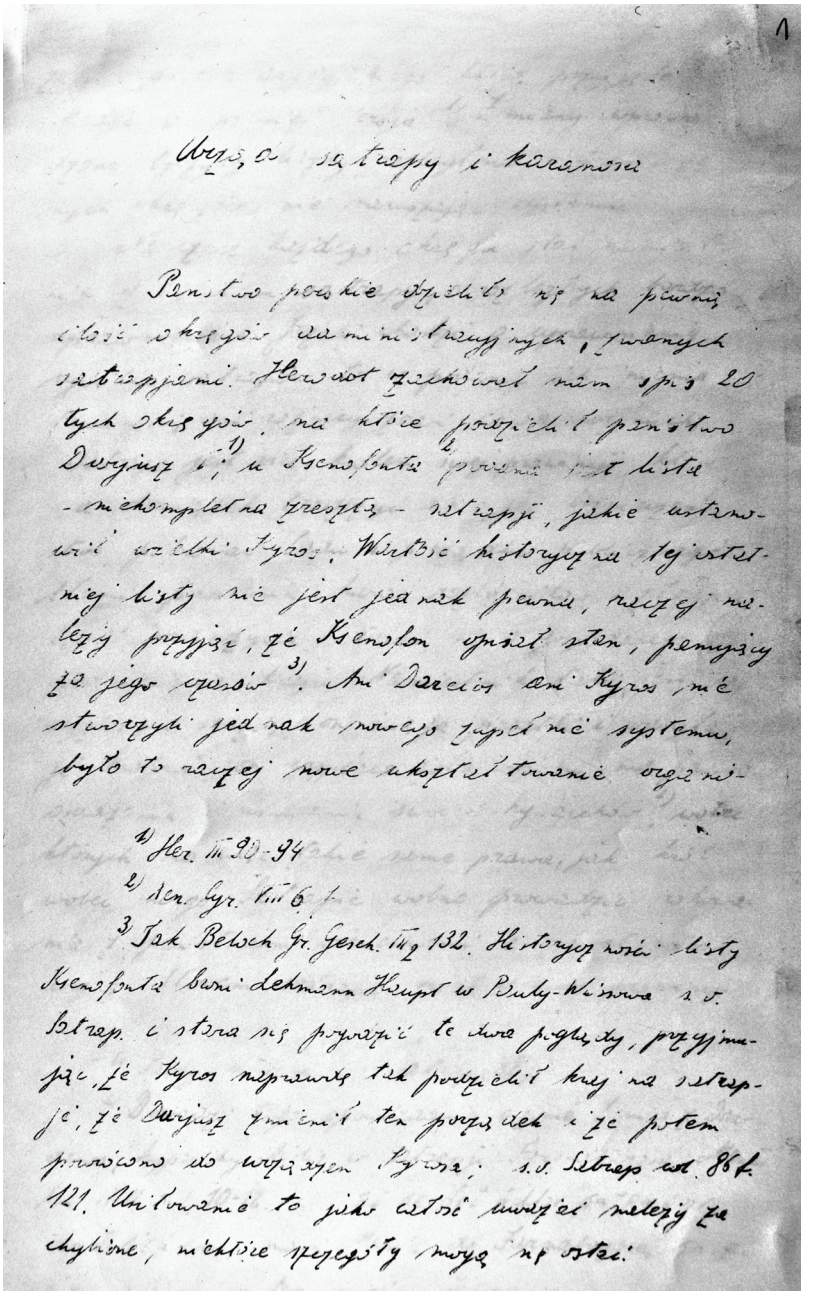

1

Urząd satrapy i karanosa

Państwo perskie dzieliło się na pewną ilość okręgów administracyjnych, zwanych satrapjami. Herodot zachował nam spis 20 tych okręgów, na które podzielił państwo Darjusz I;[1] u Ksenofonta[2] podana jest lista – niekompletna zresztą – satrapji, jakie ustanowił wielki Kyros. Wartość historyczna tej ostatniej listy nie jest jednak pewna, raczej należy przyjąć, że Ksenofon opisał stan, panujący za jego czasów[3]. Ani Darcios ani Kyros nie stworzyli jednak nowego zupełnie systemu, było to raczej nowe ukształtowanie organi-

1) Her. III 90-94

2) Xen. Cyr. VIII 6

3) Tak Beloch Gr. Gesch. III₂ 132. Historyczności listy Ksenofonta broni Lehmann Haupt w Pauly-Wissowa s.v. Satrap. i stara się pogodzić te dwa poglądy, przyjmując, że Kyros naprawdę tak podzielił kraj na satrapje, że Darjusz zmienił ten porządek i że potem powrócono do urządzeń Kyrosa; s.v. Satrap. col. 86 f. 121. Usiłowanie to jako całość uważać należy za chybione, niektóre szczegóły mogą się ostać.

5. Pierwsza strona rękopisu *Datamesa* (ze zbiorów Michała Rybickiego)

6. Tadeusz Siuta w latach II wojny światowej (ze zbiorów Michała Rybickiego)

7. Grób Tadeusza Siuty (ze zbiorów Michała Rybickiego)

ANEKS

Wykłady, na które uczęszczał Tadeusz Siuta w trakcie studiów historycznych i filologicznych na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie

Rok akademicki 1931/32	
Imię i nazwisko wykładowcy	Tytuł wykładu
Kazimierz Ajdukiewicz	Główne zasady nauk filozoficznych
Adam Szelągowski	Dzieje rewolucji francuskiej (tylko w pierwszym trymestrze)
Konstanty Chyliński	Historia Grecji i bliskiego Wschodu w epoce archaicznej
Konstanty Chyliński	Historia i ustrój Rzeczypospolitej rzymskiej
Teofil Modelski	Merowingowie i Karolingowie
Teofil Modelski	Dyplomatyka
Teofil Modelski	Historiografia X wieku
Kazimierz Zakrzewski	Dzieje Bizancjum (w pierwszym i drugim trymestrze)
Karol Maleczyński	Dyplomatyka papieska (tylko w pierwszym trymestrze)
Rok akademicki 1932/33	
Stanisław Zakrzewski	Dzieje Polski
Stanisław Zakrzewski	Historiografia polska
Adam Szelągowski	Dzieje rewolucji francuskiej
Konstanty Chyliński	Historia Grecji i bliskiego Wschodu w epoce klasycznej
Konstanty Chyliński	Geografia historyczna świata starożytnego
Teofil Modelski	Czasy Karolingów
Teofil Modelski	Dyplomatyka papieska
Teofil Modelski	Literatura polemiczna XV wieku
Teofil Modelski	Proseminarium historii średniowiecznej powszechnej
Stanisław Łempicki	Dwór królewski jako ośrodek kultury w dawnej Polsce
Stanisław Łempicki	Wstęp do historii wychowania i szkół w Polsce
Stanisław Łempicki	Proseminarium historii oświaty i szkolnictwa
Kazimierz Zakrzewski	Kryzys cesarstwa rzymskiego w III wieku
Konstanty Chyliński	Seminarium historii starożytnej (w drugim i trzecim trymestrze)
Rok akademicki 1933/34	
Stanisław Zakrzewski	Dzieje Polski
Stanisław Zakrzewski	Historiografia polska
Adam Szelągowski	Dzieje XIX wieku od kongresu wiedeńskiego (tylko w pierwszym trymestrze)
Konstanty Chyliński	Czasy Aleksandra Wielkiego
Konstanty Chyliński	Dzieje starożytnego Egiptu

Konstanty Chyliński	Seminarium historii starożytnej
Teofil Modelski	Dziejopisarstwo wieków średnich
Teofil Modelski	Dyplomatyka cesarska
Wiktor Dollmayr	Literatura niemiecka (w pierwszym i drugim trymestrze)
Rok akademicki 1934/35	
Kazimierz Ajdukiewicz	Główne zasady nauk filozoficznych
Stanisław Zakrzewski	Dzieje Polski
Stanisław Zakrzewski	Historiografia Polski
Konstanty Chyliński	Seminarium historii starożytnej
Teofil Modelski	Historiografia za Karolingów
Teofil Modelski	Sobór w Konstancji a Polska
Teofil Modelski	Nauki pomocnicze historii
Emil Urich	Zasady stylistyki łacińskiej (tylko w pierwszym trymestrze)
Rok akademicki 1935/36	
Ryszard Ganszyniec	Wstęp do filologii klasycznej (tylko w pierwszym trymestrze)
Ryszard Ganszyniec	Dzieje filologii klasycznej (tylko w pierwszym trymestrze)
Ryszard Ganszyniec	Zagadnienia homerowe (tylko w trzecim trymestrze)
Jerzy Kowalski	Cicero (tylko w pierwszym trymestrze)
Jerzy Kowalski	Proza republiki (tylko w pierwszym trymestrze)
Jerzy Kowalski	Poezja augustowska (tylko w drugim trymestrze)
Emil Urich	Zasady stylistyki łacińskiej
Stanisław Zakrzewski	Dzieje Polski za Piastów (w pierwszym i drugim trymestrze)
Konstanty Chyliński	Seminarium historii starożytnej
Teofil Modelski	Zarys historiografii średniowiecznej
Karol Maleczyński	Dzieje polityczne w XII i XIII wieku (tylko w trzecim trymestrze)
Rok akademicki 1935/36	
Teofil Modelski	Niemcy i Polska w X w. (tylko w pierwszym trymestrze)

Źródło: indeks Tadeusza Siuty (w zbiorach Michała Rybickiego w Sopocie).